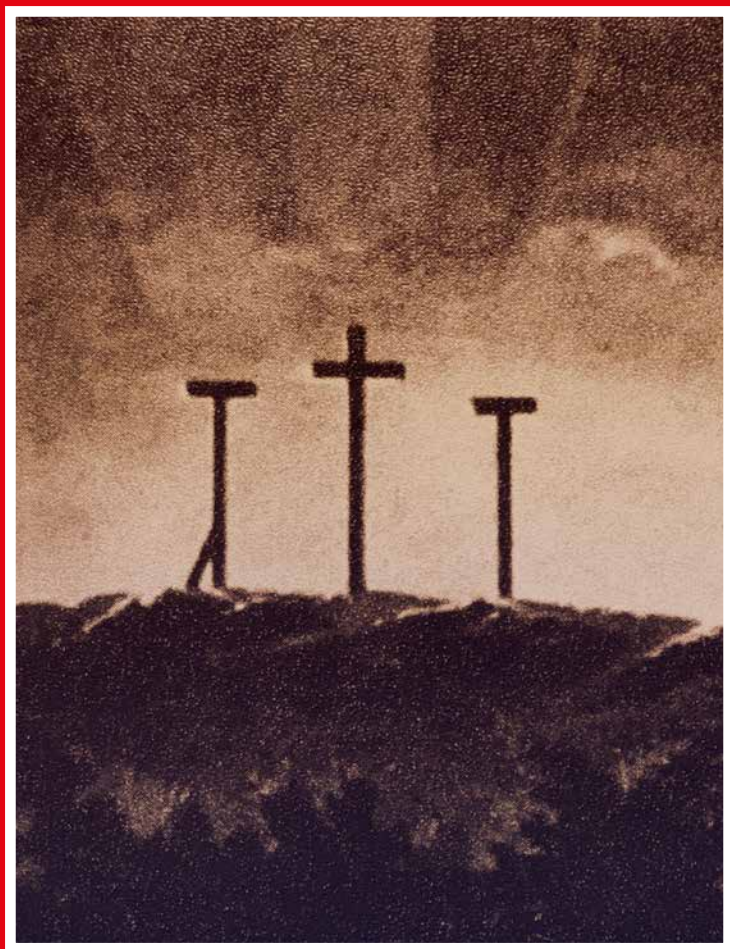

SETH ERLANDSSON

Rettferdiggjørelsen

SETH ERLANDSSON red.

Rettferdiggjørelsen

FORLAGET SCRIPTURA – 2015

Originalens tittel: «Rättfärdiggörelsen»
© Stiftelsen Biblicum – 1974

Papirutgave:

Chronos forlag – 1977
Oversatt av Gudmund Oldereide
Trykt hos MV trykk – Stavanger
ISBN 82-7222-003-2

Digital utgave:

© Forlaget Scriptura – 2015
ISBN 978-82-7517-030-7

Innhold

Forord	6
--------	---

I

Den rettferdighet som gjelder for Gud

Rom 1,16-17	9
Rettferdiggjørelsen skal mottas, skal tros	11
Verbet <i>dikaioun</i> – «rettferdiggjøre»	12
Rom 3,21	13
Rom 3,22	14
Rom 3,23-24	15
Rom 3,25	15
Rom 3,28	19
Rom 4,25: For vår rettferdiggjørelses skyld	20
Rom 5,18-19.	23
Parallellen Adam – Kristus	25
2 Kor 5,19	28
Rom 10,5ff	30

II

Rettferdiggjort av tro

Den subjektive rettferdiggjørelse	33
Forutsetningen for rettferdiggjørelse ved tro	33
Rettferdiggjørelsens visshet	35
Objektiv og subjektiv forsoning	36
Evangeliet og troen	37

Den objektive nåde (gratia universalis)	39
Artikkelen om rettferdiggjørelsen er avgjørende for en kristen	39

III

Synd og nåde

Menneskets syndeforderv	42
Nådemidlene og omvendelsen	43
Helliggjørelsen	45
Gjeringene	46
Sammenblanding av rettferdiggjørelse og helliggjørelse	46

IV

Hvordan troen forholder seg til rettferdiggjørelsen

Rette lærere bekjemper løgnen	49
Verden hater sannheten	50
Jesus og sverdet	50
Den stridende kirke	51
Formaning til Ordets forkynnere	52
Feilaktige meninger om troen	54
Skriftens lære og den moderne teologis innvendinger	55
Troen er en gave	56
Forfalskning av evangeliet	57
Utvelgelsen eller predestinasjonen	58
Misbruk av de lutherske fedres lære	59
Forskjellen mellom lov og evangelium	60
Troen er ikke en gjerning	61
Troen er ikke en lydighetshandling	61
Ved troen eller på grunn av troen?	62

Troen er ikke et menneskeverk	63
Troen er ingen betingelse for rettferdiggjørelsen	64

V

Død ortodoksi?

Forsvinner forkynnelsen om omvendelse og helliggjørelse?	66
Sammenblanding av lov og evangelium	67
Begrensning av det frie evangelium	68
«Verden i Jesus rettferdig er vorden»	68
Rettferdiggjort, men bare «i Kristus»	69
Osianders villfarelse	70
Botemidlet mot misbruk av evangeliet	71
Det rene evangelium	72
Ikke en strid om ord	74
Hva det betyr å bekjenne	75
Vår bekjennelse	77

Forord

Spørsmålet om rettferdiggjørelsen er igjen blitt brennende aktuelt. Hva lærer egentlig Bibelen om den? Dette er et særdeles viktig og avgjørende spørsmål for menneskets frelse, og vi må derfor glede oss stort når det igjen blir stilt i fullt alvor.

Opprinnelsen til at rettferdiggjørelsen nå står i sentrum for mange samtaler, er det foredrag som professor Siegbert W. Becker holdt på Biblicums høstkurs i Umeå 1972, og som den gang ble mottatt med stor takknemlighet. Da dette foredrag senere kom ut i bokform, «Skriften og Saligheten» (Landskrona 1972 – Chronos Forlag 1976) merket en visse reaksjoner fra norsk hold. I anledning disse, besvarte Biblicums forstander i tidsskriftet *Biblicum* nr. 3/73 (s. 133-136) et brev fra Norge hvor man advarte mot å sette likhetstegn mellom forsoning og rettferdiggjørelse, og fremholdt at den norske lekmannstradisjon tok kraftig avstand fra læren om den alminnelige eller objektive rettferdiggjørelse.

I anledning Biblicums svar på dette brev, tok man til motmæle i det norske tidsskriftet *Fast Grunn*. I nr. 5/73 fremholdt professor Carl Fr. Wisløff under henvisning til Olav Valen Senstad at læren om den objektive rettferdiggjørelse «betegner en sammen-

blanding av forsoning og rettferdiggjørelse» som kan få alvorlige følger (s. 279 f.). I nr. 6/73 het det også at «vi må advare mot» læren om verdens rettferdiggjørelse.

Ved at man fra norsk hold således avviste læren om den alminnelige rettferdiggjørelse som falsk, har det oppstått en alvorlig situasjon. Wisløffs artikkel i *Fast Grunn* nr. 5/73 ble offentliggjort uten kommentarer i det svenske tidsskrift *Kyrka och Folk* nr. 49/73 og senere også i det nystiftede finske tidsskrift *Perusta* - grunnen nr. 1/74, hvor man ga uttrykk for et håp om at denne lære ikke ble spredt i Finland. I *Biblicum* nr. 4/73 (s. 163-165) tok redaktøren igjen opp Bibelens lære om den alminnelige rettferdiggjørelse. I Finland ble angrepet fra professor Wisløff imøtegått av Håkan Back med et bibelstudium om rettferdiggjørelsen i tidsskriftet *Sändebudet med Ungdomsvännen* nr. 5/74. I motsetning til tidsskriftet *Perusta* håpet han at læren måtte få «størst mulig utbredelse». I *Bibeltrognas Vänners Missionstidning* nr. 4/74 ble offentliggjort en uttalelse om rettferdiggjørelsen hvor man ga uttrykk for glede over de ovennevnte artiklene i *Biblicum* og understrekte betydningen av å holde fast ved Bibelens lære om «den i Kristus oppnådde alminnelige rettferdiggjørelse».

Tidsskriftet *Luthersk Sändebrev* har i en rekke artikler forsvart denne lære og tatt inn artikler om emnet av lutherske fedre som Filip Melancthon og Martin Chemnitz i nr. 4-6/74. I *Nya Väktaren* nr. 4/74 tok G.A. Danell opp spørsmålet og fremholdt at man ikke kan eller må fornekte Bibelens lære om den alminnelige rettferdiggjørelse eller, hvilket er samme sak, den alminnelige forsoning.

I Biblicum nr. 3/73 lovte vi et utførligere skrift hvor læren om rettferdiggjørelsen skulle behandles ut fra Skriften selv. For det er jo avgjørende hva Bibelen lærer. Det er dette løftet vi her vil prøve å oppfylle. Hva er bibelsk lære om rettferdiggjørelsen? Er den strid som har oppstått bare en strid om ord, eller avslører den en virkelig uenighet i læren?

Som hjelpemiddel for ytterligere studier i dette viktige emnet anbefales spesielt G. Stockhardts «Commentar über den Brief Pauli an die Römer» (St. Louis 1907), F. Piepers «Christliche Dogmatik I-IV» (Milwaukee 1909-1912), Martin Luthers «Store Galaterbrevskommentar» (Wittenberg 1535) samt C.F.W. Walthers «Gesetz und Evangelium» (St. Louis 1897). *)

Kap. 4 i dette hefte om «Troens forhold til rettferdiggjørelsen» er hentet fra sistnevnte bok og oversatt til svensk av Sten Johansson. Da mye av forvirringen i spørsmålet om rettferdiggjørelsen synes å ha sin grunn i uklarhet om lov og evangelium, har Biblicum planer om å oversette hele Walthers viktige bok om dette emnet.

*) Et sammendrag av denne fins i norsk oversettelse på Chronos Forlag 1977: «Guds Nei og Guds Ja».

I. Den rettferdighet som gjelder for Gud

Av Seth Erlandsson

Rom 1,16-17

Når man vil begrunne Skriftens lære om den rettferdiggjørelse som gjelder for Gud, må man ikke minst gi nøye akt på hva Romerbrevet lærer. I kap. 1,16-17 presenteres brevets tema: *Den rettferdighet som gjelder for Gud og som åpenbares i evangeliet, av tro til tro.*

Evangeliet er en Guds kraft til frelse, for i det åpenbares den rettferdighet som gjelder for Gud, og denne er en forutsetning for saligheten hos Gud. For synden stenger et menneske ute fra himmelen og saligheten. Kan synderen bli erklært rettferdig, står intet lenger hindrende i veien for hans salighet. Den rettferdighet som synderen trenger, kalles i Rom 1,17 for *dikaiosýne theoú*, «Guds rettferdighet» eller «rettferdigheten fra Gud»; dvs. «den rettferdighet som gjelder for Gud». Det er spørsmål om menneskets rette forhold til Gud, at mennesket «innfor Gud» (*enópion autoú*, Rom 3,20), «hos Gud» (*pará toi theói*, Rom 2,13; Gal 3,11) gjelder som rettferdig, at det i Guds øyne nå er nøyaktig som Gud vil ha det. «Guds rettferdighet» betyr både at denne rettferdighet kommer *fra Gud* og at det er en rettferdighet som gjelder *for Ham*.

Rettferdigheten «åpenbares», eller mer nøyaktig «avdekkes» (*apokalýptetai*) i evangeliet, og det forut-

setter at den allerede er for hånden *før* den åpenbares eller avdekkes (jfr. en avduking av en statue som innvies). Bare om noe som allerede faktisk eksisterer kan man bruke dette uttrykket. Den rettferdighet som er gyldig for Gud, er en gang for alle for hånden i ham som holder mål for Gud og som evangeliet handler om, nemlig i Kristus. Han har stilt den fram og til alles rådighet ved sitt liv, sin lidelse og død. Og da Kristus ikke bare er et sant menneske, men også sann Gud – Guds sønn – er det en fullkommen rettferdighet som den store, hellige Gud er helt tilfreds med. Gudemennesket Kristus har gjort menneskets forhold til Gud rett, har utvirket Guds *nådige* domfellelse over synderne.

Dette er skjult for menneskene, men ved evangeliet blir den rettferdighet som Kristus har ervervet for synderne åpenbart for menneskenes barn og også samtidig tilbudt og overrakt.

Evangeliet handler således ikke om hvordan menneskene skal kunne vinne seg rettferdighet eller hvilke betingelser som må oppfylles for å bli rettferdig for Gud. I evangeliet «åpenbares», «avdekkes», rettferdigheten selv, den som holder for Gud og som allerede er for hånden. Det er ikke spørsmål om et fremtidig gode som vi kan vinne under bestemte vilkår, men om en ferdig gave som ligger klar og som stilles fram for menneskene og tilbys dem i evangeliet.

I evangeliet får ikke menneskene kjennskap til en *mulighet* som de under visse vilkår kan virkeliggjøre, men til en *virkelighet*, som allerede er tilveiebrakt for deres regning og som holder mål for Gud. De får vite at Gud allerede har felt en nådig dom over dem, at

Gud i Kristus ser på menneskeheten med velbehag, at synderen *har* en nådig Gud pga. Kristi stedfortredende fyllestgjøring.

Rettferdiggjørelsen skal mottas, skal tros

Hvor stor utakknemlighet viser da ikke den som vraker denne gaven som tilbys gratis i evangeliet! I denne sammenheng hører troen – som betyr å ta imot det som allerede er for hånden, sammen med rettferdiggjørelsen. Apostelen sier: «av tro til tro» (*ek pisteos eis pistin*).

Rettferdiggjørelsen er ikke en frukt av troen, ikke noe som troen virker. Å tro er å ta imot det Gud har gjort ferdig og som tilbys i evangeliet. Den rettferdighet som gjelder for Gud, er således for hånden *før* prekenen og troen (akkurat som en statue er ferdig før avdukingen). Men det er Guds vilje at denne gave som overrekkes menneskene i nådemidlene, skal tas imot og bli deres personlige eiendom gjennom troen. *Rettferdigheten skal tros, skal tas imot fritt og for intet og uten noen motprestasjon, uten gjerninger* (Rom 3,28). Hvilken befrielse ble det ikke for Martin Luther da han oppdaget denne Skriftens sannhet, da den rettferdighet som holder mål for Gud ble «avduket» for ham! For den som tar Guds ord på alvor og som av loven er blitt opplyst om sin synd, må bli forskrekket når han finner at alt det han selv kan prestere, er under forbannelse. Hvilken glede blir det da ikke for en slik fortapt synder når evangeliet blir ham forkynt og han forstår at all synd er forlatt!

Romerbrevets 2. del, som samtidig er brevets hoveddel, omfatter kap. 3,21-5,21. Her utvikles nærmere brevets hovedtema om «den rettferdighet

som gjelder for Gud» (1,17). Kap. 3,9-20, som klart fremstiller menneskets totale syndeforderv, tjener som en innledning til dette tema. For bare den som virkelig kjenner synden, kan helt ut forstå hva slags rettferdighet evangeliet åpenbarer.

Rom 3,21-31 blir ofte kalt rettferdiggjørelseslærens klassiske sted (*locus classicus*). Her brukes foruten uttrykket *dikaíosýne theoú* (Guds rettferdighet = den rettferdighet som gjelder for Gud), også verbet *dikaíoun* «rettferdiggjøre» (om Gud), og *dikaíousthai* «rettferdiggjøres» (om mennesket).

Verbet *dikaíoun* – «rettferdiggjøre»

Hva betyr dette verb? Det betyr at Gud har felt en dom og erklært et menneske å være rettferdig (*dikaíos*). Gud betrakter ham som rettferdig. Også i profangresk har verbet denne betydning. Det betegner aldri rettferdiggjørelsen som en indre moralsk forvandling av mennesket, men er en konstatering av at mennesket gjelder for å være rettferdig og uskyldig, altså fri for skyld.

Slik er det også i GT, hvor det hebraiske motsvar til greskens *dikaíos* heter *hisdíq*. Dette verb betyr alltid: erklære rettferdig, frikjenne, erklære skyldfri. Vanligvis nyttes verbet om dommerens offisielle kjennelse (5 Mos 25,1; 2 Sam 15,4). Ifølge Jes 53,11 utvirker den rettferdige tjeneren (Messias) en frikjennelsesdom (*jasdíq* = erklære rettferdig, utvirke en frikjennelse) for «de mange» ved selv å bære deres synder. I Jes 45,25 står det nøyaktig: «Ved Herren skal de få sin rett, og av ham skal de rose seg, hele Israels folk.» I Jer 23,6 kalles Messias «Herren, vår rettferdighet».

Rettferdigheten er således ikke en kvalitet i mennesket selv, for ingen født av en kvinne, er ren i seg selv, med unntak av Jesus Kristus. Slik består heller ikke rettferdiggjørelsen i en indre forvandling av mennesket, men i at Gud erklærer det urene menneske for å være rettferdig og frikjenner det fra all synd idet han tilregner det sin egen rettferdighet, den som Messias eier. Mennesket kan ikke henvise til noen egen rettferdighet. Den som får avdekket for sine øyne den rettferdighet som gjelder for Gud, sier «Herren, vår rettferdighet.» «Ved Herren skal de få sin rett og av ham skal de rose seg, hele Israels folk» (Jes 45,25). Jfr. apostelen Paulus' ord: «Den som roser seg, han rose seg i Herren!» (1 Kor 1,31; 2 Kor 10,17).

All egen ros er utestengt (Rom 3,27). I mennesket finnes ikke noe annet enn urettferdighet og synd (Rom 3,9-18). Men det gis en rettferdighet som holder for Gud og som tilregnes den urettferdige. Rom 4,5 taler om troen på «ham som rettferdiggjør den ugudelige». Det betyr at den ugudelige innfor Guds domstol får en frikjennelsesdom, han erklæres fri fra synden og rettferdig. Den ugudelige blir altså tilregnet en rettferdighet som han ikke har i seg selv, men som er *utenfor* ham. Denne rettferdighet avdekkes (åpenbares) i evangeliet og rekkes ham som en fri gave gjennom nådemidlene, Ordet og sakramentene.

Rom 3,21

«Men nå er Guds rettferdighet, som loven og profetene (= GT) vitner om, åpenbart (*pefanérotai*, jfr. 1,17 som har synonymet *apokalýptetai* «avdekket») uten loven» (Rom 3,21). Verbet *pefanérotai* viser at

denne rettferdighet eksisterer *før* troen som *en virkelighet, ikke bare en mulighet*. Guds domsutsagn som erklærer synderen rettferdig, er felt for lenge siden, og blir nå åpenbart for synderen ved evangeliet og rakt ham som en fri gave.

Rom 3,22

Her understrekes tydelig at den rettferdighet det tales om, er en trosrettferdighet. Hvordan forholder da troen seg til den rettferdighet som åpenbares i evangeliet? Svaret er: *Ved sin tro* tilegner mennesket seg den rettferdighet som allerede er for hånden. Men denne tro er ingen prestasjon i seg selv, bare en mottakelse av den ferdige gaven som rekkes i evangeliet. Den er hjertets fortrøstning til at evangeliet taler sant. Troen griper tillitsfullt om Jesus Kristus, «vår rettferdighet». Slik tillemper den enkelte på seg selv den rettferdiggjørelsesdom over hele verden som allerede er et faktum for Gud. Denne rettferdighet blir nå den troendes egen personlige eiendom og dekket blir tatt bort (2 Kor 3,16). Dermed ser troen det som hele tiden var der, men enda skjult for mennesket.

Når forhenget faller under en innvielse, blir ikke det som skal innvies til i samme øyeblikk du ser det, når forhenget trekkes til side. Det var der allerede før du så, før troen, men skjult av vantroen, av forhenget.

Det er altså ikke vår tro rettferdigheten grunner seg på og som skaper den. Troen er bare mottagelsen av det som hele tiden fantes der. Nå blir det som før sagt en levende virkelighet for meg personlig, idet jeg tar imot straks forhenget faller. Mine øyne åpnes så jeg ser det som tilhører meg. For en synder som

ved Guds lov har sett sin store skyld og dom, bringer det en nå får se, den aller største glede. Derfor sier vi at den rettferdighet som gjelder for Gud er en trosrettferdighet. Vi blir ikke rettferdiggjort på grunn av troen, men *ved troen* på grunn av Kristi stedfortredende fyllestgjørelse.

Rom 3,23-24

I kap. 3,23 fremholdes at rettferdiggjørelsen ikke grunner seg på noe i mennesket. «Alle har syndet.» Rettferdiggjørelsen er ifølge 3,24 *en fri gave*. Den skjer uten noen fortjeneste eller motprestasjon fra menneskets side, *doreán* «ufortjent». Dette ordet forsterkes ytterligere med uttrykket *téi autoú cháríti* «ved hans nåde». Grunnen til rettferdiggjørelsen er helt og holdent Guds nåde og kjærlighet til synderne. Som en bestemmelse til rettferdiggjørelsen står det i v. 24 også *diá tes apolytróseos tes en Christoú Iesoú* «ved forløsningen i Kristus Jesus».

Rom 3,25

I sin store nåde mot oss syndere har Gud sendt Jesus Kristus som verdens forløser og har fremstilt ham som en «nådestol», gresk *hilastérion*. På denne grunn har han erklært synderne rettferdige, og denne rettferdiggjørelse kommer den enkelte synder personlig til del når han hører evangeliet om hva som har skjedd for hele verden og tar imot den tilbudte gaven, syndenes forlatelse.

Forløsningen, befrielsen (*apolytrosis*) innebærer at Kristus har løskjøpt oss fra synd, skyld og straff, fra Guds vrede, idet han har betalt gjelden, gitt «løsepenge» (*lýtron*). Kristus selv forsikrer at han er kom-

met for å «gi sitt liv til løsepenge (*lýtron*) for mange» (Matt 20,28; Mark 10,45). «Mange» betyr her «alle», se 1 Tim 2,6.

Kristus måtte betale en høy pris for å løskjøpe de syndige menneskene fra deres syndeskyld. Prisen var *hans eget liv*, eller – hvilket er det samme – *hans eget blod* (Rom 3,24; Ef 1,7). Guds sønns blod, ja, Guds blod, Guds lidelse, Guds død – det er betalingen, løsepengen for hele verden. Dette er et fullbyrdet faktum, en avsluttet akt «en gang for alle» (Hebr 7,27).

Når Rom 3,25 beskriver Kristi gjenløsningsverk slik at Kristus fremstilles som *hilastérion* – nøyaktig oversatt «nådestol» – er dette en henvisning til GT. *Hilastérion* er nemlig det greske ord for det hebraiske *kappóret* = nådestol, lokket på forbundsarken hvor lovens tavler var lagt, og stedet hvor øverstepresten brakte forsoning for folket. Nådestolen i GT er således et forbilde på Kristus og hans gjenløsningsverk. Det hebraiske verbet for «å bringe forsoning» er *kippér* = «dekke over, forlate, sone synden». Grunn tanken med ofrene i GT var den stedfortredende fyllestgjørelse. På den store forsoningsdagen ofret øverstepresten til Gud for å bringe folket forsoning, «for å rense dere, så dere blir rene for Herren fra eders synder» (3 Mos 16,30). Betalingen, løsepengen (*kófer*) for menneskenes liv var brakt til veie. Gjennom det stedfortredende offeret ble synden fjernet og synderen erklært ren. Jfr Jesu ord: «Ble ikke alle ti rensset? Hvor er da de ni?» (Luk 17,17). *I kraft av Jesu ord* var alle ti blitt rene, også de som ikke i tro tok imot denne frie gave og som derfor ikke kom tilbake og takket.

Ved at sonofferbukken ble slaktet og blodet utgytt, var synden tatt bort. Forsoning var brakt. Herren erklærte folket fri fra skyld og dermed rettferdig. Dette skjedde i kraft av Kristi fullkomne offer som de gammeltestamentlige offer var forbilder på (Hebr 9,13-14).

Kristus er i *en* person så vel offeret som presten og nådestolen. Gud har *i sin frie nåde* forordnet og gitt oss sin Sønn som menneskenes mellommann og forsoner idet han tilregnet ham alle våre synder (Jes 53,6). «Ham som ikke visste av synd, har han gjort til synd for oss» (2 Kor 5,21). Og Kristus har selv frivillig tatt våre synder på seg og sett dem som sine egne. Slik har han ofret seg for oss og «en gang for alle» sonet hele verdens skyld, og vendt Guds vrede til velbehag. Bestenkt med sitt blod står han som den rette, nytestamentlige nådestol mellom de syndige menneskene, lovovertrederne, og den hellige Gud, og dekker over alle våre synder for Guds øyne, så Gud ikke lenger ser dem eller tilregner oss dem (2 Kor 5,19; Sal 32,5). Dette er hva uttrykket «ham som Gud stilte til skue i hans blod som en nådestol ved troen» betyr.

Grunnen for Guds rettferdiggjøringsdom er således Kristi blod, forsoning og forløsning. Den rettferdighet som gjelder for Gud, er allerede forhånden, «en evig rettferdighet er ført fram» (Dan 9,24).

Det er en misforståelse hvis man fremstiller saken slik at Kristus ganske visst med sin lidelse og død har fortjent og forvervet rettferdiggjøringsnåde, men at mennesket må oppfylle bestemte vilkår før Gud virkelig rettferdiggjør. Nei, rettferdiggjøringen er den umiddelbare følge av Kristi blodige offer.

*Forsoning og rettferdiggjørelse er identiske begreper, se Rom 5,9-10: Vi er blitt rettferdiggjort ved hans blod (v. 9), vi ble forsonet med ham ved hans Sønnens død (v. 10). Derfor kan forkynnerembetet kalles så vel *he diakonía tes dikaiosýnes* «rettferdighetens embete» (2 Kor 3,9) som *he diakonía tes katallagés* «forsoningens embete» (2 Kor 5,18). For det som skal forkynnes for verden til liv og salighet, er den rettferdiggjørelse eller forsoning som objektivt allerede er et faktum. Dette evangelium er «en Guds kraft til frelse», til å gjenføde mennesker, til å virke tro på det som har skjedd og som tilbys dem, nemlig syndsforlatelse eller den rettferdighet som gjelder for Gud.*

Rettferdiggjørelsen er beregnet på å tas imot, den sikter på det å bli trodd. Gud har stilt Kristus fram som «en nådestol ved troen» (Rom 3,25). Det er ikke så å forstå at synden er fjernet takket være vår tro. Nei, det skjedde takket være Kristi blod. Men troen tillemper og tar imot, tar alvorlig, den rettferdighet som gjelder for Gud takket være Kristi stedfortredende fyllestgjørelse. Synderen som er blitt skremt av loven tar sin tilflukt til Kristus, nådestolen, og finner der vern mot Guds vrede og dom. Han setter sin lit til Guds nåde i Kristus Jesus, til den rettferdighet som gratis rekkes ham i evangeliet. Den som ikke tror, som tilbakeviser Jesus og den rettferdiggjørelsesdom som Gud i Kristus har uttalt over alle syndere, stiller seg utenfor og vedblir å være under den Guds vrede som rammer menneskene for deres synders skyld. «Den som tror på Sønnen, har evig liv. Den som er ulydig mot Sønnen, skal ikke se livet, men Guds vrede hviler over ham» (Joh 3,36).

Rom 3,28

I Rom 3,28 gis en kort sammenfatning av læren om rettferdiggjørelsen.

Troen kan ikke stå alene. Den må alltid ha et objekt. Troen og fortrøstningen må ha et siktemål, noe den holder seg til og stoler på. *Troen inneslutter i seg sitt objekt.* Og objektet er alltid Guds nåde, gjenløsningen, som er tilveiebrakt i Jesus Kristus, den ved Kristi blod fullbyrdede forsoning av synden og den derved oppnådde rettferdighet som gjelder for Gud. Til dette setter troen all sin lit. Når da et menneske i tro tillemper på seg Guds nåde, Kristi fortjeneste, den ved Kristus tilveiebrakte fullkomne rettferdighet, blir det bekreftet at rettferdiggjørelsen gjelder ham. Dette kommer tydelig fram i nattverden. Når Kristi sanne legeme og blod rekket et menneske, er dette et bevis på at den rettferdiggjørelsesdom som ble uttalt over hele verden, også gjelder ham personlig. «Utgitt for deg ... » Det er da svært alvorlig ikke å tro Guds ord og løfte. Det som er objektivt sant enten mennesket tror eller ei, blir også subjektivt sant og en *personlig* eiendom ved troen, ved at det blir tatt imot.

All egen fortjeneste og ros er utelukket, for apostelen legger til: *choris érgon nóμου* «uten lovgjerninger», dvs. uten at vi på vår side først må oppfylle noen betingelse. *Troen er ved siden av sitt objekt ingenting.* Den rettferdighet som gjelder for Gud, er som vi har sett en *gave* som gratis rekket mennesket i nådens middel. Troen fremskaffer ikke denne gave. Den er der før troen, før mottagelsen og før takknemligheten for den (jfr Luk 17,11-19 om de ti spedalske). Troen tar bare imot det som allerede er for hånden og som tilbys. Den legger ikke noe til Guds gave.

Den utelukker alle villkår, alle gjerninger. Det er ikke *actus apprehensionis* «mottagelsens akt» som rettferdiggjør et menneske, men *res apprehensa* «den gave som mottas», m.a.o. formålet og objektet for troen.

Rom 4,25: For vår rettferdiggjørelses skyld

Som vi har sett, er «Guds rettferdighet» eller «den rettferdighet som gjelder for Gud» (Rom 1,17; 3,21ff) allerede en gang for alle framstilt og tilbys nå mennesket som en ferdig, fullbrakt gave i evangeliet. Her i Rom 4,25 betones at hvis ikke «vår rettferdiggjørelse» hadde vært et faktum, ville ikke Jesus, vår Herre, ha stått opp av graven. For like sikkert som våre synder var årsak til at Jesus ble prisgitt døden (v. 25 a), like sikkert var vår rettferdiggjørelse årsaken til at Jesus ble oppreist fra de døde (v. 25 b). Den greske grunnteksten bruker samme preposisjon *diá* for å angi årsaken i begge tilfellene. *Diá* betyr «gjennom, på grunn av, som følge av, for - skyld». Nøyaktig oversatt vil v. 25 lyde slik: «Han som ble overgitt til døden som følge av våre synder og oppreist som følge av vår rettferdiggjørelse.»

I den norske kirkebibel 1930 har man helt uten grunn oversatt *diá* i det andre versleddet med «til», antagelig fordi man ikke ville tenke seg at vår rettferdiggjørelse er årsaken til Kristi oppstandelse. Dermed gir man rom for en oppfatning som i dag deles av mange teologer, nemlig at *Kristi oppstandelse muliggjør vår rettferdiggjørelse*. Man mener at rettferdiggjørelsen *utelukkende* blir en realitet først når vi kommer til tro på Kristus. Slik forneker man Skriftens klare ord om den objektive, allerede fullbyrdede rettferdiggjørelse, som er forutsetningen for

rettferdiggjørelse ved troen. Dersom troen må skape noe som ikke allerede finnes, blir den en gjerning og et vilkår for rettferdiggjørelsen. Men ifølge Skriftens klare ord er vår rettferdiggjørelse et faktum like sikkert som at Kristus oppsto fra de døde, og troen skal få lov å ta imot den som en fri gave.

Rom 4,25 viser klart at årsaken til at Kristus ble overgitt til døden, var våre overtredelser, og at årsaken til hans oppstandelse var vår rettferdiggjørelse. I og med at menneskenes synder virkelig er sonet, annullert for Guds øyne, er menneskene dermed blitt rettferdige, frikjent fra all synd for Gud i Kristus Jesus. Ved Kristi oppstandelse er så vel forsoningens som rettferdiggjørelsens fullkommenhet og gyldighet bekreftet og beseglet. Ved at Gud oppvakte Jesus fra de døde, har han i handling erklært at forsoningen er fullbrakt og verden rettferdig i Kristus, da all dens synd ble tilregnet ham. Likesom soningen gjelder all synd, så er også denne rettferdiggjørelsesdom allmenn. Den angår hele den syndige verden og skal gjøres kjent og rekkes menneskene i evangeliet for å bli tatt imot som en fri gave. «Kristi oppstandelse innebar en faktisk absolusjon eller syndsforlatelse. Gud la våre synder på Kristus, og de ble tilregnet ham som vår stedfortreder. Og slik som Gud straffet våre synder i Kristus, *løste* han også ham fra våre synder. Derfor, da han oppvakte Kristus fra de døde, løste han også *oss* i ham» (Calovius).

De som skygger for denne bibelske lære, pleier å lese Rom 4,25 som om det sto: «oppreist for *sin* rettferdiggjørelses skyld.» Man sier: Da Kristus sto opp fra graven, var *han* rettferdiggjort. Men rettferdiggjørelsen begrenser seg ikke til Kristus. Det står ut-

trykkelig «*vår* rettferdiggjørelse». Da Kristus oppsto, var *vi* rettferdiggjorte. Dette skal understrekes for en bekymret og engstelig synder, for det er sant og visst og noe å grunne sin tro på. Blir derimot grunnlaget for rettferdiggjørelsen at vi har en levende tro, berøves den oppriktige synder troens visshet. Det er ikke det som er evangeliet at det finnes en mulighet for deg til å bli rettferdiggjort, nemlig om du virkelig har en levende tro på Kristus. Evangeliet lyder: Kristus er oppstanden, du er rettferdiggjort, syndsforlatelsen er allerede for hånden og rekkes deg nå som en fri gave.

Den som nå tar imot, finner all sin trøst og glede i Kristus og hans rettferdighet. For ham betyr budskapet «Kristus er oppstanden» liv og salighet. Den som tar imot Guds gave i Kristus Jesus, gjør som den spedalske som «vendte tilbake da han så at han *var helbredet*, og han priste Gud med høy røst og falt ned på sitt ansikt for hans føtter og takket ham» (Luk 17,15-16). *Det var ikke denne takknemligheten som helbredet ham, men helbredelsen hadde skjedd først.*

De som ikke tror, som ikke tar imot denne gave, finner ingen trøst og glede i den. De lever i mørket og er blinde for herligheten i den gave som tilbys hele verden. Og siden de ikke tar imot, lever de fortsatt i mørket utenfor og går evig fortapt. «Hva dem angår, ble det budskap de fikk høre til lite gagn, siden de ikke sluttet seg til det i tro» (Hebr 4,2).

Rom 5,18-19

Helt nøyaktig lyder disse vers slik:

(18) Derfor

likesom ens fall (*paráptoma*)

ble alle mennesker til fordømmelse (*katákrima*)

således ble også ens rettferdige gjerning (*dikaíoma*)

for alle mennesker til livsens rettferdiggjørelse (*dikaíosis zoés*).

(19) For

som ved ett menneskes ulydighet (*parakoé*)

de mange ble stående som syndere (*hamartoloi katestáthesan*)

så ble de mange ved ens lydighet (*hypakoé*)

stående rettferdige (*dikaioi katastathésontai*)

V. 18a svarer innholdsmessig til 5,12. Gjennom en eneste, nemlig gjennom Adams overtredelse, er en dødsdom blitt felt over alle mennesker. Gjennom et eneste menneske, nemlig gjennom Kristus og hans *dikaíoma* «rettferdige gjerning», er «en rettferdiggjørelse til liv» – også for alle mennesker – blitt forkynt. Kristi *dikaíoma* «rettferdige gjerning» er entydig med Kristi «lydighet», *hypakoé* i v. 19.

Tidligere har apostelen fremholdt Kristi død og blod som rettferdiggjørelsens fundament. Dog var Kristi død ikke bare en straff som rammet Kristus, men den var også Kristi eget verk. Han har gitt seg selv hen for oss. Den sonende kraft i Hans blodige offer beror også på at det var et frivillig offer. Bare et frivillig offer behager Gud. Kristus var lydig inntil korsets død. Han har også slik bevist sin lydighet.

Men betydningen av Kristi *dikaíoma* strekker seg enda lenger. Den omfatter hele den lydighet som Kristus viste Gud i livet, i lidelsen og i døden (*obedi-enta activa et passiva* «Kristi aktive og passive lydighet»).

Ved denne rettferdighet er nå «en livets rettferdig-gjørelse» (*dikaíosis zoés*) kommet til alle mennesker. For likesom fordømmelsen var en dom til død for alle mennesker, er rettferdiggjørelsen en dom til liv for alle mennesker. *Dikaíosis* forekommer i NT bare i Rom 4,25 og 5,18 og betyr på begge disse steder Guds frikjennelsesdom. Ved Kristi rettferdige gjerning er alle mennesker blitt frikjent, erklært rettferdige og har fått rett til livet.

I v. 19 gjentas innholdet i v. 18, men med andre ord. I stedet for Adams «fall» (*paráptoma*) står det her Adams «ulydighet» (*parakoé*), i stedet for Kristi «rettferdige gjerning» (*dikaíoma*) står her Kristi «lydighet» (*hypakoé*). I stedet for «alle mennesker» står her som så mange steder i Skriften «de mange».

«De mange (=alle) skal stå (*katastathésontai*) som rettferdige (*dikaioi*)» Den futuriske formen *katastathésontai* betegner ikke noe som skal skje i fremtiden, som inntreffer først på den ytterste dag, eller noe som kommer til å skje etter hvert. For på samme måte som *dikaíosis zoés* «en livets rettferdiggjørelse» (v. 18) er *dikaioi katastathésontai* «skal stå rettferdige» noe umiddelbart gitt i og med Kristi *dikaíoma*. Futurumformen kan betegnes som logisk futurum eller *den logiske visshets futurum*. Det angir her hva som nødvendigvis må bli følgen av det som tidligere er sagt om Adams ulydighet. «Men nådegaven ble til frifinnelsesdom for mange falls skyld» (v. 16b). Har

de mange kommet til å stå som syndere for Gud pga. et eneste menneskes ulydighet, så skal sannelig også (logisk futurum) det andre være tilfellet, dvs. at de mange skal komme til å stå som rettferdige for Gud pga. et eneste menneskes lydighet. Ved Kristi lydighet er de mange blitt stående som rettferdige for Gud. Kristi lydighet er tilregnet dem, og nettopp derfor er de kjent rettferdige og har fått rett til livet.

Parallellen Adam – Kristus

Adams ulydighet ble tilregnet alle mennesker. Derfor er alle blitt dømt til døden (*typus*). Kristus har oppfylt all rettferdighet, har vært lydig, og dette er blitt tilregnet alle mennesker. Derfor er en Guds frikjennelsesdom, en rettferdiggjørelse til liv, tilveiebrakt for alle mennesker (*antitypus*).

Men Paulus har i 5,15-17 også pekt på en ulikhet i likheten (*dissimile in simili*), nemlig at Gud, som har overflod av nåde, mye heller gir menneskene rettferdighetens gode gave (*bene factum*) enn de usalige følger av Adams fall (*male factum*). Videre innebærer Kristi verk ikke bare at Adams egen ulydighet, men også «de manges» er blitt sonet i kraft av Kristi lydighet og rettferdighet.

Det nylig behandlede sted, Rom 5,18-19, er det klassiske sted (*locus classicus*) for læren om den alminnelige eller såkalte objektive rettferdiggjørelse. Her både lærer og forsikrer apostelen uttrykkelig at en rettferdiggjørelse til liv ble vunnet *for alle mennesker*, at de mange, dvs. alle er stilt fram for Gud som rettferdige. Rettferdiggjørelsesdommen, som er en virkelig gave til menneskene, er allerede uttalt, noe apostelen allerede har fremholdt i v. 16. Alle er ved

Kristi stedfortredende fyllestgjørelse blitt rettferdiggjort og frikjent fra alle sine overtredelser.

Men dermed har ikke apostelen lært at alle mennesker kommer til himmelen og blir salige. For hvis ikke menneskene tar imot denne ferdige gave som rekkes dem i evangeliet, avviser de den rettferdighet som gjelder for Gud og kan da ikke bestå på den ytterste dag. Den frie gave blir ikke til gagn for dem (jfr Hebr 4,2-3). Den blir aldri deres personlige eiendom. Ved sin vantro forblir de under Guds vrede og går evig fortapt. De blir nødt til å stå for Gud i sin egen rettferdighet, men den er ikke fullkommen. Den holder ikke mål for Ham.

Det er virkelig alvorlig når man forneker den bibelske lære om at en rettferdiggjørelsesdom allerede er uttalt for alle mennesker. For dermed er det rette grunnlag for rettferdiggjørelsen ved tro revet bort. På en ubibelsk måte skiller man mellom den objektive forsoning og den objektive rettferdiggjørelse. Nylig har professor Carl Fr. Wisløff i tilslutning til Olav Valen-Sendstad advart mot læren om den alminnelige eller objektive rettferdiggjørelse (Fast Grunn nr. 5/73, s. 280). Man kaller læren om verdens rettferdiggjørelse en «villfarelse» (Olav Valen-Sendstad: Rettferdiggjort av tro, Oslo 1968, s. 142).

På en ytterst merkelig måte forsøker Olav Valen-Sendstad å bortforklare Skriftens uttrykkelige lære i Rom 5,18-19. Først innrømmer han at «her sies det virkelig at *alle mennesker* – uansett tro eller vantro – både er fordømt i Adam og rettferdiggjort i Jesus» (s. 143). I tilknytning til den (helt korrekte) norske oversettelsen sier han: «Etter denne oversettelse kan det rett og slett ikke være tvil om at Paulus lærer en

verdens rettferdiggjørelse» (s. 143). Men ifølge Valen-Sendstad er oversettelsen ikke riktig, da det i grunnteksten ikke finnes noe verb i v. 18. Valen-Sendstad mener at årsaken til dette faktum skal være at Paulus vil gjøre en innskrenkning når det gjelder rettferdiggjørelsesdommens omfang. Dette er imidlertid helt grepet ut av luften. Det er vanlig å utelate verbet i gresk. Men hvis dette skulle innebære en innskrenkning i spørsmålet om rettferdiggjørelsen, må det også innebære en innskrenkning i spørsmålet om fordømmelsen, for her finnes heller ikke noe verb.

Preposisjonen *eis* (til) angir hva som ble følgen av «et eneste menneskes fall», nemlig «en fordømmelse av alle mennesker». Denne preposisjon gjentas for også å angi følgen av «en enestes rettferdige gjerning», nemlig «en livsens rettferdiggjørelse for alle mennesker». Noe verb behøves derfor ikke på gresk. Begge versleddene er helt parallelle. At begge domfellelsene gjelder *alle* mennesker blir betont med kraft, dels ved at «for alle mennesker» gjentas i begge leddene og således ikke gjelder bare fordømmelsen, dels ved at «alle mennesker» er betont i begynnelsen av setningen, «*for alle mennesker* til fordømmelse», «*for alle mennesker* til livsens rettferdiggjørelse».

Ifølge Valen-Sendstad skal rettferdiggjørelsesdommen ikke oppfattes slik at det gjelder «en kategorisk *virkelighet* at alle er blitt rettferdiggjort», men «en kategorisk *mulighet*, at Kristi rettferdighet strekker til for alle og at alle har en mulighet til å få den» (s. 144). Som vi allerede har sett, er dette et alvorlig avvik fra Skriftens lære. Evangeliet handler ikke om en mulighet som kan bli en virkelighet under visse betingelser, om vi følger visse anvisninger. Det hand-

ler om en virkelighet, om noe reelt som allerede har skjedd og som troen ikke kan legge noe til.

Olav Valen-Sendstad forneker også at uttrykket «de mange» i v. 19 betyr alle. Han skriver: «Her taler han (Paulus) ikke lenger om 'alle mennesker', men bare om 'de mange'» (s. 144). Hvis ikke uttrykket «de mange» her betyr «alle», har heller ikke den første Adams fall rammet alle, men bare «de mange» (v. 19 a). Dette er imidlertid falsk lære. Syndefallet rammet *alle*, og Paulus har jo i v. 18 klart vist at «de mange» her betyr «alle mennesker». Vi vet også at uttrykket «til løsepenge for *mange*» (Matt 20,28) betyr «til løsepenge for *alle*» (1 Tim 2,6).

2 Kor 5,19

Det som fremholdes i Rom 5,18-19, lærer apostelen også andre steder i sine brev, men med andre ord. For Paulus er rettferdiggjørelsen identisk med syndenes forlatelse. Å ikke tilregne synden, er det samme som å forlate den, m.a.o. rettferdiggjøre synderen (Rom 4,6-8). Paulus skriver i 2 Kor 5,19: « ... fordi Gud i Kristus forlikte verden med seg selv, så han ikke tilregner dem deres overtredelser.» Gud har således allerede i Kristus tilgitt hele verden all dens synd. Hele den bibelske lære om rettferdiggjørelsen og rettferdiggjørelsens hele trøst står og faller med artikkelen om den alminnelige (objektive) rettferdiggjørelsen.

Olav Valen-Sendstad forneker altså at forsoningen av hele verden virkelig innebærer at den er erklært ren og rettferdig i Kristus i og med Hans stedfortredende fyllestgjørelse. Til tross for at Paulus tydelig gjør klart hva den objektive forsoningen innebærer, nemlig at Gud «ikke tilregner *dem* deres

synder», aksepterer ikke Olav Valen-Sendstad dette. Men er menneskenes synd blitt tilregnet Kristus, skal den ikke lenger tilregnes menneskene. De er i Ham både frikjente og dermed rettferdiggjorte. Valen-Sendstad griper da til den utvei å fornekte at «dem» sikter til alle mennesker, hele verden (s. 144-145). Hvis apostelen tenkte på hele verden, måtte det ifølge Valen-Sendstad ha stått «den» i teksten. Men vi må her svare at dette er aldeles feil. Tvert imot er det en regel i gresken at pluralis – flertall – brukes når det gjelder et kollektivt ord. «Verden» er et kollektiv, nemlig menneskene, og derfor bruker Bibelen helt riktig pronomenet «dem» om verden, da det er spørsmål om hver og en av dens innbyggere, alle mennesker.

Så er det da helt klart at den objektive forsoning eller rettferdiggjørelse er helt uavhengig av menneskenes gjerninger. Og bare slik kan den enkelte bli *helt viss* på sin rettferdiggjørelse. For har Gud i Kristus allerede forsonet *alle* mennesker, idet han ikke tilregner dem deres synder, så har også *jeg* i Kristus en nådig Gud og forlatelse for alle mine synder. Dette innefattes i læren om Guds rettferdighet. I evangeliet avdekkes for menneskene den rettferdighet som gjelder for Gud, og den rekkes alle i evangeliet som en ferdig gave.

Det glade budskap for en som av Guds lover avslørt og dømt, er ordene: «Du er frikjent», ikke «du kan bli frikjent». Ikke «det er *en mulighet* for deg å kunne bli fri, nemlig dersom du» , men «jeg har den store glede å meddele deg *en virkelighet*: du er fri! Gud har funnet deg fullkommen, for en annens fullkommenhet er tilregnet deg, og denne andre har

også allerede sonet din straff. Du er fri og kan forlate ditt fengsel». Dette er det glade budskap som kan vekke tro hos fangen så han går ut og tar imot friheten. Den som imidlertid mener at han er uskyldig dømt, eller som setter sin lit til egne muligheter og egen innsats – at han selv skal kunne oppnå Guds nåde og gunst – han vil ikke tro eller ta imot den frikjennende dommen som skyldes en annens fortjeneste. Han forblir dermed i fengslet pga. sin vantro og selvtilitt.

Den som har syndsforlatelse i objektiv forstand, kan ennå mangle syndsforlatelsen i subjektiv mening. Uten evangeliet, uten nådemidlene er han blind og uvitende om gaven. Han ser den ikke. Lukker man øynene pga. det skarpe sollyset og snubler, er det ikke solens skyld. På samme måte er det med Guds tilgivelse. Den er der alltid, selv om en ikke har hørt om den, eller om en forkaster den og går evig fortapt ved denne vantro.

Det må med ettertrykk betones at læren om rettferdiggjørelse ved tro ikke kan fastholdes uten den bibelske lære om nådemidlene. Hvis vi ikke får visshet om syndenes forlatelse fra de objektive nådemidlene, gjør vi forlatelsen avhengig av vår egen subjektive tilstand og våre egne følelser.

Rom 10,5ff

Rettferdiggjørelsen skjer ved *evangeliets ord*, for rettferdiggjørelsens guddommelige akt *foreligger* i disse ord og omfattes eller tilegnes ved troen. Så nær oss som evangeliets ord er, like nær er også hver gang den guddommelige rettferdiggjørelsesdommen. Med særskilt kraft lærer Paulus dette i Rom 10,5ff. Mellom

lovens rettferdighet og menneskenes er det en meget stor avstand. For å bli rettferdig etter lovens krav, kreves det av mennesket at det oppfyller hele loven. Men da et menneske ikke kan make dette (Rom 8,7), er dermed lovens rettferdighet blitt rykket bort til det fjerne.

Noe annet er det med troens rettferdighet. Apostelen personifiserer trosrettferdigheten og lar den tale til menneskene slik: «Si ikke i ditt hjerte: ‘Hvem skal fare opp til himmelen’ ... , heller ikke: ‘Hvem skal fare ned i avgrunnen?’» Dette betyr: Tro nå ikke at du gjennom ytre anstrengelser må hente meg fram (trosrettferdigheten) fra det fjerne! Det forholder seg ganske annerledes. Det trenges ingen reise verken til himmelen eller til dypet, men ... , og trosrettferdigheten forsetter: «Ordet er deg nær i din munn og i ditt hjerte, det er troens ord, det som vi forkynner.» Jfr 5 Mos 30,1ff. Den klart uttalte tanke her er: Like nær som «ordet om troen» – dvs. evangeliet – er, like nær er hver gang den guddommelige rettferdiggjørelsesdommen. Har vi et evangelieord i munnen, f.eks. dette: «Så har Gud elsket verden ...», så er dermed den guddommelige rettferdiggjørelsesdom i vår munn, og vi tilegner oss den når vi tror ordet. Hvor som helst evangeliet er, der er samtidig den guddommelige syndsforlatelse, og den som tror evangeliet, eier syndenes forlatelse. Derfor er det så viktig at en kristen holder seg til nådens midler, Ordet og sakramentene, for der åpenbares og rekkes oss Guds rene evangelium om den rettferdighet som gjelder for Gud, der får vi syndsforlatelse, liv og salighet.

En kristen skal derfor ikke søke rettferdigheten i det fjerne, dvs. på gjerningenes vei, men like i nærhe-

ten, dvs. i evangeliet. Alle et menneskes egne prestasjoner er utelukket. «Ikke av gjerninger, for at ingen skal rose seg» (Ef 2,9).

II. Rettferdiggjort av tro

Av Seth Erlandsson

Den subjektive rettferdiggjørelse

I samme øyeblikk et menneske kommer til tro på Kristus eller evangeliet, dvs. på den syndsforlatelse som er ervervet av Kristus og tilbudt i evangeliet, blir han ved denne tro erklært rettferdig for Gud. Det blir bekreftet at rettferdiggjørelsen gjelder nettopp ham, at den rettferdighet som gjelder for Gud, nå er hans personlige eiendom. Dette er den såkalte subjektive rettferdiggjørelse eller forsoning, til forskjell fra den såkalte objektive, som er for hånden *før* troen og som troen mottar.

Forutsetningen for rettferdiggjørelse ved tro

Rettferdiggjørelsen ved tro eller den subjektive rettferdiggjørelse, har som *forutsetning* den såkalte objektive rettferdiggjørelse eller forsoning. Man kunne ikke tale om noen rettferdiggjørelse ved troen alene, uten lovgjerninger, hvis ikke rettferdiggjørelsen av hele menneskeslekten pga. Kristi stedfortredende fyllestgjørelse *allerede var et faktum i Guds hjerte* og åpenbart i evangeliet.

Alle som fornekte den objektive rettferdiggjørelsen eller – hvilket er det samme – den objektive forsoningen, må også hvis de vil være konsekvente, fornekte at den subjektive rettferdiggjørelsen *skjer ved troen alene*. For hvis ikke forlatelsen er en ob-

jektiv virkelighet gjennom Kristi *satisfactio vicaria* (Kristi stedfortredende fyllestgjørelse), blir troen på en eller annen måte en slags komplettering av Hans fortjeneste, dvs. en menneskelig motprestasjon, en gjerning.

For mange er troen ikke bare det å ta imot den rettferdiggjørelse som allerede foreligger, men den blir også en *gjerning*, en indre forvandling eller lydighetshandling, som legges til grunn for rettferdiggjørelsen. Men *det er det som troen tar imot som er grunnen for rettferdiggjørelsen*, ikke selve den mottakende akt. Troen rettferdiggjør bare ved sitt formål. Hele troens styrke har sitt grunnlag i det som mottas. Rettferdiggjørelsens visshet har ikke sin grunn i menneskets forvandling, men i at det som mottas er sant og visst.

Rettferdiggjørelsen er ikke en fysisk eller medisinsk akt som fører med seg en indre forvandling av mennesket, men *den er en rettsakt i himmelen (actus forensis sive iudicialis)*, dvs. at et menneske som i seg selv er urettferdig, erklæres rettferdig (Rom 4,5). Noen sedelig kvalitet i mennesket er ikke på noen måte avgjørende for denne domfellelse.

Grunnen for rettferdiggjørelsen er utelukkende Kristi stedfortredende fyllestgjørelse, hans lidelse og aktive lydighet (Rom 5,9; 5,19). Objektet for den rettferdiggjørende tro kan benevnes på ulike måter: Kristus (Rom 3,22), Gud (Rom 4,3), Kristi rettferdighet (Rom 5,18; 1 Joh 2,1), Kristi blod og død (1 Kor 2,2; Rom 5,9), Kristi oppstandelse fra de døde (Rom 10,9; 4,24), Kristi navn (1 Joh 5,13), Guds vitnesbyrd om sin Sønn (1 Joh 5,10), evangeliet (Rom 1,16) osv.. Med dette menes alltid den Kris-

tus som ved sin stedfortredende fyllestgjørelse har vunnet syndsforlatelse for menneskene, den Gud som for Kristi skyld viser menneskene nåde, og det evangelium som er *to evangélion tes cháritos tou theoú*, «evangeliet om Guds nåde» (Apg 20,24), eller *to evangélion tes eirénes*, «evangeliet om freden» (Ef 6,15). Her menes alltid den nådige syndsforlatelse for Kristi skyld.

På spørsmålet: «På hvilket grunnlag kan jeg få mine synder tilgitt?» er ikke svaret: «På grunnlag av en levende tro», men: «På grunn av forløsningen i Kristus Jesus» (*diá tes apolytróseos tes en Christoí Iesoú*, Rom 3,24), «på grunn av en enestes (nemlig Kristi) rettferdige verk» (*di' henós dikaiómatos*, Rom 5,18), «på grunn av den enes lydighet» (*diá tes hypakoés tou henós*, Rom 5,19).

Rettferdiggjørelsens visshet

Man må nøye skille mellom spørsmålet om troen er sann og levende og om rettferdiggjørelsen er sann og viss. Rettferdiggjørelsens visshet har ikke sin grunn i min tro, men utelukkende i hva Kristus som min stedfortreder har fullbrakt. Og i Hans verk mangler ikke noe.

All vår rettferdighet er å søke *utenfor oss selv*, hos Jesus Kristus. Denne rettferdighet, som holder mål for Gud, er det Den Hellige Ånd som forkynner og tilbyr ved evangeliet, i Ordet og sakramentene. Den tilegnes av oss ved troen, som det samme evangelium har makt og kraft til å opptenne i oss. Troen har sitt objekt i rettferdiggjørelsen, i noe som er utenfor mennesket og ikke i mennesket selv. Ikke noe hos og i oss må gå foran troen. Den som forneker «alene»

i «troen alene», forneker også troen, siden Skriften stiller rettferdiggjørelsen «ved tro» i motsetning til «ved gjerninger» (Rom 3,28). Tro og gjerninger er hos Paulus motsetninger som utelukker hverandre.

Sant nok har alltid en rett tro gode gjerninger *som følge*, men de er aldri en *forutsetning for* rettferdiggjørelsen. Denne er helt og fullt for hånden ved Kristus og tilbys i evangeliet.

Objektiv og subjektiv forsoning

Der er ifølge Skriften en objektiv forsoning, dvs. en forsoning som ikke først er virket av mennesker, men som er kommet i stand ved Jesus Kristus for snart 2000 år siden. Denne forsoning er for hånden *før* alle menneskelige gjerninger og uavhengig av dem. Den er et fullkomment faktum. «Vi ble forliket med Gud ved hans Sønnns død da vi var fiender» (Rom 5, 10). « .. fordi Gud i Kristus forlikte verden med seg selv» (2 Kor 5,19). Verbet *katallássein* i Rom 5,10 og 2 Kor 5,19 betegner *ikke* en sinnsforandring i mennesket, men *noe som har skjedd og er en virkning i Guds hjerte*. Da Kristus bar fram sitt syndoffer, lot Gud sin vrede mot menneskene fare. At «Gud i Kristus forlikte verden med seg selv betyr ifølge apostelen: «ikke tilregne dem deres overtredelser» (2 Kor 5,19). Han tilregner ikke lenger menneskene deres synder, dvs. *allerede den gang* tilga han i sitt hjerte hele verden dens synder, han rettferdiggjorde den. For det «å ikke tilregne synd» er som før sagt ifølge Skriftens språkbruk (Rom 4,6-8) det samme som «å forlate synd», «å rettferdiggjøre synderen».

Ifølge Skriften innebærer Kristi oppstandelse fra de døde en virkelig absolusjon og objektiv rettferdig-

gjørelse av hele den syndige verden (Rom 4,25). Da Faderen oppreiste Kristus fra de døde, erklærte han ved denne akt at menneskenes alle synder var fullkomment sonet ved Kristi død og at de nå blir betraktet som rettferdige for den guddommelige trone. Så klart forsikrer Skriften den objektive forsoning med Gud, den som er virket gjennom Kristus og en gang for alle.

På samme måte som Gud gjorde Kristus til synd for oss mennesker – han som ikke visste av synd – (2 Kor 5,21), dvs. tilregnet ham alle menneskenes synder som var de hans egne, slik betraktet han også den av Kristus ervervede forsoning som var den gjort av menneskene selv. Apostelen sier: «En er død for alle, derfor er de alle døde» (2 Kor 5,15).

Om denne objektive forsoning handler evangeliet, som derfor kalles *ho lógos tes katallagés*, «Ordet om forsoningen» (2 Kor 5,19). Derfor er det avgjørende at menneskene på sin side eller subjektivt, uten ved noe annet enn troen (*sola fide*), blir forsonet med Gud. Vi blir nå *gjennom troen* forsonet med Gud, da forsoningen på grunn av Kristi stedfortredende fyllestgjørelse allerede er for hånden og forkynt og tilbudt i evangeliet. Apostelen oppfordrer til tro på den objektive nærværende forsoningen med følgende ord: «La dere forlike med Gud» (2 Kor 5,20) og bekjenner i alle kristnes navn at vi i Kristus «nå» – dvs. ved å være blitt troende – «har tatt imot forsoningen» (Rom 5,11).

Evangeliet og troen

Holder en fast på Skriftens lære om den objektive, ved Kristus ervervede forsoning, føres en til en rett

forståelse av både *evangeliet* og *troen*. Evangeliet *kan* ikke være noe annet enn en forkynnelse og et tilbud av den syndsforlatelse som Kristus har vunnet for oss, og den frelsende tro *kan* ikke være annet enn kort og godt å ta imot denne. Troen er ingen prestasjon som fremkaller syndsforlatelse. Var det slik å forstå at Kristus bare delvis gjorde fyllest, så gjenstår det da for oss å fullføre det som ennå mangler. Evangeliet blir da ikke ordet om den fullkomne og fullbrakte forsoning, men en anvisning på hvordan vi skal kunne bevege Gud til å bli oss helt nådig.

Når enkelte mener at evangeliet er avhengig av menneskets tro – siden det blir til gagn bare for den troende – gjør de troen til en del av evangeliet og ber oss tro også på vår egen tro, og ikke på Kristus alene. Men evangeliet påvirkes ikke av vår tro eller vantromer enn solen av det øyet som ser. Troen er bare den tomme hånd som tar imot Guds gave. Og det er også Gud som virker i oss at vi bruker denne hånd. Dette gjør han slik at det blir evangeliet selv – det som forteller om Frelseren – som også gir oss troen på Kristus som vår Frelser (Rom 1,16). Troen er ikke noen god gjerning som vi utfører og som gjør at vi får adgang til gjenløsningen: Kristus Jesus. Troen er Guds verk i oss, ved hvilken vi tar imot og bruker hans nådegave. Så er evangeliet alltid det samme hva enten det møtes med tro eller vantrom.

Ikke alle tror dog dette herlige faktum. Dermed tar de heller ikke imot den rettferdighet Kristus har vunnet og som Gud vil gi dem ved evangeliet. Men det er falsk lære å fornekte at den objektive forsoning eller rettferdiggjørelse er et faktum, noe dessverre mange gjør. De fornekte at Gud i Kristus «forlikte

hele verden med seg selv» (2 Kor 5,19), sonet «hele verdens synd» (1 Joh 2,2) og ved sin rettfærdige gjerning vant «en livsens rettfærdiggjørelse for alle mennesker» (Rom 5,18). Nøyaktig på samme måte som hele verdens blodskyld ble strøket bort ved Kristi død i vårt sted og straffen over synden båret av ham, er også rettfærdighet, liv og frelse vunnet for hele verden og gjelder alle i Kristus, han som representerte hele menneskeslekten. Beviset for dette er Kristi oppstandelse (Rom 4,25; 1 Kor 15,17-20).

Den objektive nåde (*gratia universalis*)

Hvis ikke alle mennesker ved Kristus er blitt fullkomment forsonet med Gud, hvis de ikke alle uten unntak blir tilbudt syndsforlatelse i evangeliet, kan heller ikke troen tilegne seg syndenes forlatelse. Den som er forskrekket over sin synd, kan da ikke tilegne seg nåden. For den gjelder jo ikke alle, ikke ham som mangler alt godt i seg selv.

Rettfærdiggjørelsen ved tro uten lovgjæringer har *sola gratia*, «nåden alene» som forutsetning for at troen kan skapes. Hvis vi ikke holder all menneskelig medvirken (synergisme) langt borte fra troens opphav, blir troen selv delvis en menneskelig gjerning. Dermed er Skriftens lære om den rettfærdiggjørende tro oppgitt, da Skriften setter seg imot alt menneskeverk når det gjelder rettfærdiggjørelse ved tro (Rom 3 og 4).

Artikkelen om rettfærdiggjørelsen er avgjørende for en kristen

Den bibelske lære om rettfærdiggjørelse ved tro er den artikkel som kirken står og faller med (*articulus*

stantis et cadentis ecclesiae). Et menneske blir ikke en kristen ved å tro at det finnes en Gud – det vet også ikke-kristne, Rom 1,19 – heller ikke ved å tro at Gud har skapt og regjerer verden – heller ikke dette er hedningen uvitende om, Rom 1,20 – ei heller troen på at Gud lønner den gode og straffer den onde gjerning – også denne forståelsen finner vi blant hedningene, som tross dette er uten håp, Ef 2,12 – heller ikke ved troen på det historiske faktum at Kristus er Guds sønn som både levde, døde og oppsto, for det tror også djevelen, Matt 8,29. En kristen blir lem i Kristi kirke bare dersom han fortviler over seg selv og alt sitt eget og ved Den Hellige Ånds gjerning tror evangeliet og setter all sin lit til sine synders forlatelse pga. Kristi fortjeneste. Han tror altså for egen del artikkelen om rettferdiggjørelse av nåde alene (*sola gratia*), tror sine synders forlatelse i Kristi navn.

Alle de som ikke har denne tro, men strever etter en rettferdighet som holder for Gud med egen innsats og egne gjerninger, er under forbannelsen (Gal 3,10; 5,4), altså utenfor Kristi kirke (*extra ecclesiam*). «Bare av og i denne lære oppstår og består kirken» (Luther).

Rettferdiggjørelsen går da slik for seg:

- a) av nåde
- b) for Kristi skyld
- c) ved tro

a) *av nåde*: betyr Guds nådige sinnelag som allerede er for hånden for Kristi verks skyld og som ved nådemidlene rekkes til menneskene.

b) *for Kristi skyld*: for hans stedfortredende fyllestgjørelses skyld (*satisfactio vicaria*), siden han har oppfylt loven for oss og betalt for våre synder.

c) *ved tro*: den tro som holder seg til de nådemidler som Gud har innstiftet og som virker og styrker troen på Kristus, og gjennom hvilke menneskene blir tilsagt den syndsforlatelse eller rettferdiggjørelse som Kristus har vunnet for oss.

III. Synd og nåde

Av Seth Erlandsson

Menneskets syndeforderv

Skriftens lære om «den rettferdighet som gjelder for Gud» forutsetter læren om menneskets syndeforderv og manglende evne til gjenfødelse og fornyelse. I *ytre, verdslige ting* kan mennesket velge mellom godt og ondt, mellom å gjøre eller la være å gjøre det ene eller det andre. Også et ugjenfødt menneske kan lese Bibelen, gå til kirke og høre eller la være å høre Guds ord.

Men ved syndefallet ble mennesket så fordervet at han av naturen er blind i *åndelige ting*. Han er helt igjennom fordervet og død når det gjelder det virkelig gode.

1. *Skriften lærer at mennesket ikke bare er lammet og sykt pga. synden, men aldeles død*, Ef 2,1; 5; Kol 2,13. Til tross for at hans fornuft og naturlige forstand har beholdt en gnist av kunnskap om Gud og også vet noe om loven (Rom 1,19f), er likevel denne fornuft så blind og forvendt at selv ikke de mest sinnrike og lærde mennesker i denne verden kan fatte og begripe, tro og holde for sant evangeliet om Guds sønn og hans stedfortredende fyllestgjørelse. 1 Kor. 2,14. Matt 13,14. Rom 3,11.

2. *Det uomvendte menneske er ikke bare åndelig død, men dertil også en motstander av Gud, og ikke*

bare det: Han er dugelig og livskraftig i alt som Gud hater. 1 Mos 8,21; Jer 17,9; Rom 8,7; Gal 5,17; 18, 22-23. Før mennesket ved Den Hellige Ånd blir opplyst, omvendt og gjenfødt, kan det ikke av seg selv og egne naturlige krefter medvirke til sin omvendelse og gjenfødelse, like lite som en stokk eller en sten. Ja, mennesket er til og med verre, for en stokk eller sten gjør ikke motstand mot den som rører ved dem. Mennesket derimot kjemper imot Guds ord og vilje inntil Gud vekker ham opp av syndens død og opplyser og fornyer ham.

3. Ifølge Skriften har menneskets omvendelse, tro på Kristus, gjenfødelse og fornyelse ikke sin grunn i det naturlige menneskes krefter, verken helt eller delvis. Det er helt og holdent Guds verk. Luk 24,45; Apg 16,14; Fil 2,13; Ef 2,8; Joh 6,29; 44; Matt 11,27; 1 Kor. 12,3; Joh 15,5; 1 Kor 4,7.

Nådemidlene og omvendelsen

Av den sannhet at mennesket i åndelige ting ikke har evne eller vilje til å gjøre noe godt, og at derfor omvendelsen alene er Den Hellige Ånds verk, er det feil å dra den slutning at vi ikke skal høre eller lese Guds ord og bruke nådemidlene.

Gud nytter bestemte midler for å omvende menneskene, nemlig Ordet og sakramentene. Det er ikke Guds vilje at noen skal gå fortapt. Han vil at alle skal vende seg til ham og bli evig salige (Esek 33,11; Joh 3,16). Derfor lar Gud av sin uutsigelige godhet og mildhet åpenbare for oss ved nådemidlene det glade budskap om syndsforlatelse på grunn av Jesu Kristi fullbrakte gjenløsningsverk. Gjennom nådemidlene rekkes oss denne gave som et sikkert og sant faktum,

og de virker i hjertene omvendelse, kunnskap om synden og en sann tro på Guds sønn, Jesus Kristus. Det har behaget Gud ved Ordet – enten man leser eller hører det – og ved sakramentene som er det synlige Ordet, altså ved det rene evangelium i Ordet og sakramentene, å kalle menneskene til den evige salighet, å dra dem til seg, omvende og gjenføde og hellige dem. 1 Kor 1,21; Rom 10,17; Gal 3,2; 1 Pet 1,23.

Denne evangeliets forkynnelse bør alle høre som vil bli salige. *For når Guds ord blir forkynt og lyttet til*, er dette Den Hellige Ånds verktøy, ved hvilket han med kraft vil omvende menneskene til Gud. Evangeliets *ord* tilsier Guds nåde, virker tro og gjenfødelse og gir Den Hellige Ånd (Apg 20,24; Rom 10,17; 1 Pet 1,23; Ga1 3,2). Selv *dåpen* blir til syndsforlatelse og er derfor et bad til gjenfødelse og Den Hellige Ånds fornyelse (Apg 2,38; 22.16; Tit 3,5). Likeså er *nattverdens* siktemål ikke noe annet enn et tilsagn om syndsforlatelse, noe disse ord bevitner: «utgitt for dere» og «utgytt for dere til syndenes forlatelse» (Luk 22,19-20; Matt 26,28).

Når et ugudelig menneske forakter Den Hellige Ånds verktøy og midler og ikke vil høre Guds ord, skjer det ingen urett mot ham når han ikke blir opplyst av Den Hellige Ånd, men overlates til sin egen vantros mørke og går fortapt. Matt 23,37.

Omvendelsen er altså helt og holdent Guds verk, og troen på Kristus en Guds gave. For før omvendelsen kan et menneske ikke gjøre noe godt i åndelige ting, og heller ikke med egen kraft virke til sin omvendelse. Men når han ved Guds ånd er blitt omvendt og opplyst og har fått en fornyet vilje, vil han alt det som er godt. For nå har han etter sitt indre

og nye menneske lyst til Guds lov (Rom 7,22), enda han samtidig har sitt naturlige, gamle menneske i behold, som er fiendtlig mot Gud.

Helligjørelsen

Et omvendt menneske gjør frivillig det som er godt. Men likevel blir det tilbake selv hos en gjenfødt *en strid mellom kjødet og ånden* (Rom 7,22-25; Gal 5,17). Så snart Den Hellige Ånd gjennom Ordet og sakramentene har gjenfødt oss og begynt den nye fødsels og fornyelsens verk, kan vi og bør vi medvirke i Den Hellige Ånds kraft, selv om det ennå skjer svært ufullkomment. Et gjenfødt menneske ikke bare hører Guds ord, men gir det sitt samtykke og tar imot i tro, dog ennå i stor skrøpeligheit.

Slik går det stadig for seg en strid mellom kjød og ånd hos den gjenfødte. Her har de kristne forskjellig styrke i ånden. Men troen kan også være forskjellig i styrke i en og samme kristen. Til tider er han frimodig og i åndens kraft rede til all god gjerning, for så igjen å bli forskrekket og forsagt. Iblant er han brennende i kjærligheten og fast i troen og håpet, iblant kjølig og avmektig i kraft.

Det er således grader av tro, men den svake tro rettfærdiggjør like fullstendig som den sterke. For grunnen for vår rettfærdiggjørelse er ikke vår tro, men det som troen tar imot, nemlig Kristus og hans rettfærdighet. Rettfærdiggjørelsen er helt og fullt for hånden i Kristus og tilbys ved evangeliet. Den er fullkommen, da den består i syndenes forlatelse (Rom 4,7f) som Kristus har vunnet og tilsier oss i evangeliet. Den som da tror budskapet, eier dermed den fulle rettfærdighet.

Gjeringene

Det er sant at den rette og saliggjørende tro ikke kan bestå hos dem som ikke angrer sin synd og som uavlatelig turer fram i og forsvarer synden. Likeså er det sant at det på troen følger gode gjerninger. Men dette må ikke blandes sammen med læren om en synders rettfærdiggjørelse for Gud. Verken angeren, som går forut for troen, eller kjærligheten og de gode gjerninger som følger etter troen, hører til artikkelen om troens rettfærdighet. For denne består alene i syndenes forlatelse, som skjenkes oss utelukkende av nåde for mellommannen Jesu Kristi skyld, og som altså motas ved troen alene. Den saliggjørende tro trøster seg ikke til angeren eller kjærligheten eller andre dyder, men til Kristus alene, og den grunner sin visshet om syndsforlatelse helt og holdent på Ham og hans stedfortredende fyllestgjørelse. Den troendes fornyelse, nye lydighet mot Ordet og påbegynte saliggjørelsesvei er på grunn av kjødet ennå ufullkommen og smittet av synd i dette livet. Den troende kan ikke bestå for Guds dom i kraft av en egen rettfærdighet. Men den rettfærdighet som skyldes Kristi lydighet, lidelse og død, den holder for Guds dom og er ved troen blitt den troendes personlige eiendom.

Sammenblanding av rettfærdiggjørelse og helliggjørelse

Det er ganske vanlig at man blander sammen Guds nåde og nådevirkningene i menneskets hjerte. Man taler ikke lenger om *tilregnet nåde*, men bare om *inngytt nåde* (*gratia infusa*) eller «inngytt kraft». Så grunner man da frelsesvissheten på hvorvidt man har en levende tro som er virksom i kjærlighet, om man er

fylt av åndelig kraft eller ei. I stedet for en guddommelig domsslutning i himmelen, setter man heller en nådes og kraftprosess i menneskehjertet, virket av Gud. På grunn av denne sammenblanding av rettferdiggjørelse og helliggjørelse grunner man ikke frelsesvissheten på Guds ord, ikke på noe som Kristus har virket for oss i vårt sted og uten vår medvirken. Men Bibelen lærer som vi før har sett, at rettferdiggjørelsen ikke er en prosess i vårt hjerte. Den er en doms- og benådningsakt i Guds hjerte som helt og fullt grunner seg på det verk Kristus utførte for oss. Dette er grunnen for vårt barnekår, ikke en nådes- og kraftprosess i vårt hjerte.

Naturligvis inngyter Gud også nådevirkninger og kraft i de troende, men dette er ingen frelsesgrunn. Hvis nådevirkningene og den inngynte kraft var frelsens årsak og grunn, var det for alltid ute med muligheten til å bli frelst av nåde alene uten gjerninger, på grunn av Kristi fullkomne verk alene, ved troen alene. Og da kan det menneske som virkelig lar Guds lov få gjennomlyse seg, aldri bli helt viss på sin frelse. For det som virkes i oss, vår helliggjørelse, blir alltid ufullkomment i dette livet. Men Gud være takk! Vår frelse hviler på bedre grunn, nemlig på «Jesus Kristus, vår Herre» (Rom 7,22-25).

I denne sammenheng forekommer ofte en avvikelse fra Skriften, som må nevnes. Skriften kan bruke flere ord og uttrykk om *det objekt* som den rettferdiggjørende troen griper om, f.eks. Kristus, Kristi rettferd, Kristi lydighet, Kristi lidelse, hans fortjeneste, forlatelsen, rettferdiggjørelsen osv.. Imidlertid har visse teologer foretatt en oppdeling av disse uttrykk og skilt mellom Kristi fortjeneste som «det

rettferdiggjørende gode» og selve *rettferdiggjørelsen* eller *syndsforlatelsen*. Man mener at bare Kristus eller Kristi fortjeneste er *objekt* for troen, ikke syndsforlatelsen eller rettferdiggjørelsen.

Den praktiske følge av en slik oppdeling blir at syndsforlatelsen eller rettferdiggjørelsen ikke kan tros direkte på grunnlag av tilsagnet om at Gud er nådig, et tilsagn som blir gitt i de objektive nådemidler, men at man *først* må være klar over om troen på Kristi fortjeneste er til stede. På denne måten kan man ikke grunne sin *visshet* om syndenes forlatelse helt og fullt på evangeliets ord, men den blir også avhengig av at en levende tro er til stede. Dette er et alvorlig avvik fra Guds ord og gjør troen til en gjer-ning, som så blir grunnlag for forlatelsen.

Den synder som er rammet av Guds lov og som ber om sine synders forlatelse, skal ikke henvises til selvransakelse for å finne ut om han har en levende tro på Kristi fortjeneste, men henvises til den syndsforlatelse som uttales i evangeliet. Ellers vil troen grunnes på noe i *en selv* i stedet for å hvile på det objektive nådetilsagn i nådemidlene. Den universelle, allerede forhåndenværende rettferdiggjørelse, er grunnen. Og derfor skal han få høre: «Dine synder er deg forlatt», du *er* fri.

IV. Hvordan troen forholder seg til rettferdig- gjørelsen

Av C.F.W. Walther¹⁾

Rette lærere bekjemper løgnen

En Jesu Kristi tjener har mange tunge og vanskelige oppgaver. Men den som uten tvil er den aller tyngste og vanskeligste er at han ikke bare skal forkynne evangeliets lære om Kristus, men også avsløre den motsatte, falske lære, bekjempe og forkaste den. For hva blir følgen av dette? Jo, da oppfylles på ham det gamle ordspråket: *veritas odium parit* (sannheten føder hat).

Hvordan ville det f.eks. ha gått om den store troskjempen *Athanasius*²⁾ hadde nøydt seg med å preke at Jesus Kristus er sann Gud, født av Faderen fra evighet og tillike sant menneske, født av jomfru Maria, men ikke samtidig med største alvor hadde angrepet Arius og hans tilhengere som fornektet dette. Han hadde sikkert fått leve alle sine dager i ro og fred som en høy lærd og aktet mann.

Og hvordan skulle det ha gått om *Luther* hadde gjort som sin klosterbror Staupitz?³⁾ Hva ville ha hendt om han som sistnevnte i all stillhet bare hadde forkynt det rene evangelium for sine ordensbrødre, og ikke samtidig med hellig nidkjærhet hadde an-

grepet pavedømmets mange villfarelser? Ingen ville ha krummet et hår på hans hode. For også tidligere hadde det ofte hendt at munkene kom til kunnskap om evangeliet og endog preket over det. Men de hadde ikke stått fram til kamp mot pavedømmets vranglære, og så hadde romerkirken latt dem i fred og ro så lenge de bare holdt fast ved selve den romerskkatolske kirkes sentrum, som er paven.

Verden hater sannheten

Det skal ikke undre noen at den verden som har vendt seg bort fra Gud, og også alle falske kristne, hater sannheten. Det kan ikke være annerledes. Verden og de falske kristne kan ikke tåle dem som tror og lærer annerledes enn de selv. De trofaste sannhetsvitnene blir derfor betraktet som fredsforstyrreere og fredshatere, som stridslystne og ondssinnede mennesker. Men se bare hvor forblindet anklagerne er! De har ingen anelse om hvor inderlig og gjerne selv de største og tapreste av Kristi stridsmenn ville ha holdt fred med alle.

Hvor gjerne ville de ikke tie! Hvor tungt er det ikke for deres kjød og blod å måtte tre offentlig fram og bli gjenstand for hat, fiendskap, hån og forakt, ja, endog forfølgelse! Men de *kunne* ikke handle annerledes. De var tvunget til ikke bare å bekjenne sannheten, men også kjempe mot løgnen. Deres samvittighet krevde det av dem. Hvorfor? *Fordi Guds ord forlanger det.*

Jesus og sverdet

De tro Herrens stridsmenn husket at Jesus ikke bare sa: «Dere er verdens lys» (Matt 5,14), men også:

«Dere er jordens salt» (Matt 5,13). Dette innebærer at disiplene ikke bare skal forkynne sannheten og slik være lys, men også «salte» verden med dens synder og villfarelser, strø ut sviende salt for at verden ikke skal gå i forråtnelse. De mintes også at Jesus uttrykkelig hadde sagt: «Dere må ikke tro at jeg er kommet for å sende fred på jorden. Jeg er ikke kommet for å sende fred, men sverd» (Matt 10,34). Dette betyr ikke at Herren egentlig vil krig og ufred. Det var ikke derfor han kom, for å skape uenighet og splittelse. Men med disse utsagn vil Han si at hans lære er slik beskaffen at overalt hvor den blir forkynt klart og rent slik at ja er ja og nei er nei, der er det umulig at det kan forbli fred og enighet mellom mennesker. For så snart Hans ord blir forkynt, deler menneskene seg i to grupper. Noen tar imot Ordet med glede, mens andre blir forarget og begynner å hate og forfølge dem som tar imot.

Den stridende kirke

Rette forkynnere er klar over at kirken eller forsamlingen ikke er et slikt rike som kan bygges opp under fredelige forhold: For her befinner den seg jo på djevelens område, siden han jo er denne verdens fyrste. Derfor finner kirken seg i stadig strid og kamp. Fram til den ytterste dag må den være den stridende kirke (*ecclesia militans*). Når den ikke lenger vil være det, men blir en *ecclesia quiescens*, dvs. en kirke i fredfull ro, da er den helt sikkert en falsk kirke.

En rett lærer vet også at han er satt til å være *hyrde*. Men hva hjelper det om hyrden leder fårene på grønne marker, men flykter så snart ulven kommer? Nei, da gjelder det å stå ulven imot, han som

ellers vil sønderrive fårene. Det er den rette kampen for Guds rike.

En rett forkynner må også være *såmann*. Men hva hjelper det om han sår ut den gode sæd, men samtidig i fred og ro ser på at en annen sår ut den falske læres ugress midt i hans hvete? Det vil ikke vare lenge før ugresset har vokst opp og kvalt hveten.

Formaning til Ordets forkynnere

Kjære venner! Ta nå også dere imot denne undervisning! Vil dere være Kristi trofaste tjenere, så husk at det er umulig å være det uten kamp og strid. Dere må kjempe mot den falske lære, mot et falskt evangelium og en falsk tro. Dere kommer ikke til å få noen behagelig lodd i denne verden. Allerede den vise Syrak sa: «Vil du være Guds tjener, så forbered deg på prøvelser.» Dermed mente han at det ikke er mulig annet enn at en trofast Guds tjener vil bli hardt prøvd. Den som aldri har opplevd prøvelser og anfektelser, skal vite at om han er aldri så nidkjær i sin gjerning, er det ikke den rette nidkjærhet. For den som har den rette iver og nidkjærhet, nøyer seg ikke med å plante og bygge opp, han har også *sverdet* bundet ved sin side og drar ut i Herrens krig. Ha derfor som motto:

Her møter menneskers hån og spott, der blir ærens krone vår lodd.

*Her føres striden i håp og tro,
der får vi skue i himmelsk ro!*

*For ærens krone blir sikkert vår lodd,
etter denne verdens hån og spott.*

La dette motto være din trøst! For man kommer til å forkaste ditt budskap hvis du ikke vil rette deg etter

hva andre mener og tenker. Men så vil budskapet også ha en desto klarere glans der oppe i himmelen. Gud vil si til deg: «Vel, du gode og tro tjener! Du har vært tro over lite, jeg vil sette deg over meget. Gå inn til din herres glede!» (Matt 25,21). *Da* er tiden inne for hvile og trøst, men ikke før. Da har vi forlatt den gudløse verden og de falske kristne, som så skjendig hånte vårt beste verk som noe ondt og stygt. Da vil Herren Kristus si: «Du gjorde rett da du ikke traktet etter gode dager, men trofast bevarte det som jeg betrodde deg.»

Men husk at jo mer forkledd løgnen er, desto farligere er den. Desto mer nødvendig er det at den trekkes fram i lyset, avsløres og bekjempes. Dette siste skal vi si mer om i det følgende.

TESE

Guds ord forkynnes ikke rett når man krever troen som en betingelse for rettferdiggjørelse og salighet, som om mennesket ikke kan bli rettferdig og salig bare ved og gjennom troen, men også på grunn av troen, for troens skyld og med sikte på troen.

Det finnes mange som mener at det er lett å avgjøre hvem som er en rett evangelisk forkynner. Den som alltid forkynner at mennesket blir salig og rettferdiggjort for Gud ved troen på Kristus, må jo åpenbart være en ekte evangelisk predikant. Hva skulle man mer ønske? Troen på Kristus er jo Guds ords og evangeliets innerste kjerne.

Ja, sant og visst! Den som i sannhet forkynner evangeliet i overensstemmelse med Guds ord, er en

rett evangelisk forkynner. Men dette viser seg ikke bare ved at han bruker *ordene* «ved troen alene blir mennesket rettferdiggjort for Gud». Han må også forstå ordene i deres rette betydning. Det må være klart at han med *tro* mener det samme som den hellige Skrift når den taler om tro.

Feilaktige meninger om troen

Men det er nettopp her det svikter. Med tro mener man noe annet enn det profetene, apostlene og Herren Kristus mente. Om de såkalte *rasjonalister*⁴⁾ behøver vi ikke å si mange ord. Det var åpenbart at de mente noe annet med tro enn Bibelen lærer. Men allikevel forkynte de at mennesket rettferdiggjøres ved tro. Men hva mente de med tro. Jo, at troen på Jesus Kristus var det samme som å akseptere den moral eller sedelære som Han forkynte. Den som antar Jesu morallære, blir en rett Jesu disippel og derved rettferdig og salig. Man kan ta fram hvilken som helst av de mange radikale, rasjonalistiske bøker fra den tiden og bli overbevist: slik forkynte man under rasjonalismen.

Men heller ikke *de romersk-katolske* er uvillige til å si at troen gjør salig og rettferdiggjør oss for Gud. Men hva mener så de med tro? Jo, tro er den såkalte *fides formata*, den tro som også har kjærligheten i seg. Og så kan de si mange herlige ting om troen. Men allikevel mener de akkurat det motsatte av det Skriften lærer om tro.

Og hvordan er det med *de moderne teologer* (på slutten av 1800-tallet)? Også i deres postiller og oppbyggelsesbøker kan man lese at mennesket blir rettferdig og salig for Gud ved troen alene. Hva mener

så disse om det å tro? Utelukkende noe som mennesket gir seg selv, noe det selv presterer. Troen blir et produkt av menneskelig kraft og vilje. Dermed er evangeliet enda en gang gjort til intet.

Skriftens lære og den moderne teologis innvendinger

Hva innebærer det da når Guds ord lærer at mennesket blir rettferdig og salig ved troen alene? Svar: Skriften vil med dette ikke si noe annet enn at mennesket *ikke blir salig ved egne gjerninger og eget verk*, men *bare* gjennom det som vår Herre og Frelser, Jesus Kristus gjorde for oss, han som er hele verdens forløser.

Mot dette innvender de moderne teologer: det gis to slags verk. For det første er det nødvendig at Gud gjør noe. Han må gjøre det vanskeligste, nemlig selve gjeløsningsverket. Men siden kreves det noe også fra menneskets side. For det er ikke slik at vi uten videre kan komme inn i Himlenes rike. Nei, vi må også gjøre noe, og dertil noe stort – vi må tro! Men dermed er hele evangeliet kullkastet. Ofte taler de moderne teologer så vakkert i sine prekener, men siden viser det seg at de mener noe helt annet. Skriften derimot lærer klart og tydelig at vi ikke blir salige ved det vi selv gjør eller presterer, men ved det Gud gjør.

Hør f.eks. hva *Luthardt*⁵⁾ sier i sitt kompendium i dogmatikk (§ 61 om omvendelsen): «På den annen side kreves av oss bedring og tro som vår prestasjon: *metanoëite kai pisteúete* (gjøre bedring og tro) – på frelseshistoriens alle stadier. Kravet om bedring skal og kan den vakte straks etterkomme, Salme 95,7f;

Hebr 4,7ff, og troen er en frivillig lydighet som mennesket presterer.»

Legg nøye merke til ordet *prestere* (tysk *leisten*). Hva er en prestasjon? Det er et krav som jeg må oppfylle for å få noe annet i bytte. Men troen er ingen prestasjon. For var det spørsmål om en betingelse som Gud hadde stilt, ville Han heller ha sagt omtrent slik: «Jeg har gjort alt som står til meg. Gjør nå også du ditt. Jeg krever ikke så mye av deg, men tro og omvendelse krever jeg.»

Troen er en gave

Ifølge Bibelen er troen en gave. Men er det en gave når jeg sier: «Dette skal du få hvis du til gjengjeld gjør som jeg ber deg»? Nei, gir jeg bort noe bare dersom den andre oppfyller visse betingelser, er det ikke lenger spørsmål om en gave. I USA er mange gaver ugyldige etter loven. Hvis man derfor vil gi noe bort uten å frykte for lovbrudd og at gaven skal bli erklært ugyldig, kan man f.eks. for en stor gave ta imot en dollar som betaling. Da kan ikke gaven oppheves av loven. Hvorfor? Fordi det nå ifølge definisjonen av «kjøp» virkelig dreier seg om en handel, selv om den eiendom det gjelder kanskje er verd millioner. Dette blir da å omgå loven, men eksemplet kan brukes til å vise hvilken vesentlig forskjell det er mellom å gi og å selge.

Så snart altså at Gud krever en prestasjon av oss, opphører det å være spørsmål om en gave. *Da har ikke Gud gitt oss sin Sønn*, men han har tilbudt ham under visse vilkår. Og selv om det Gud krever skulle være ganske lite – og i virkeligheten ville selv det aller minste krav til oss syndere være uendelig stort

og tungt, ja, umulig å oppfylle, om ikke Gud selv hadde gjort alt – var det ikke lenger tale om en gave.

Men nå er det heldigvis ikke slik. Apostelen Paulus sier: «... og de blir rettferdiggjort uforskyldt (gresk *doreán*), av hans nåde ved forløsningen i Kristus Jesus.» Altså blir vi rettferdiggjort *doreán* uten noe vederlag, uten den minste prestasjon fra vår side. Derfor har vi arme syndere et tilfluktssted som vi kan fly til i vår fortapte tilstand. Gud være takk og lov! Han tar imot oss til tross for at vi kommer som helt fortapte og elendige mennesker som ikke har noe å betale med. Vi er fattige, utmattede tiggere uten egne krefter eller ressurser, og vi har intet å tilby Gud av egne prestasjoner. Hvilken lykke at vi da har et evangelium som sier: «Her er en tilflukt for syndere!» Kristus Jesus er den trofaste Frelser, og til Ham kan vi alle fly. Og vi skal ikke og får ikke lov å tilby Ham annet enn dette: «Her er mine mange synder.» Da stiller Kristus straks dette spørsmål: «Har du ikke noe annet?» – «Nei, bare mine synder.» – «Godt, da er du den rette for meg.»

Forfalskning av evangeliet

Så snart noen kommer og vil tilby Kristus noe, fornekter han dermed sin Herre. For bare i det dyre navnet Jesus er frelse: «Og det er ikke frelse i noen annen, for det er heller ikke noe annet navn under himmelen, gitt blant mennesker, ved hvilket vi skal bli frelst» (Apg 4,12). Legg altså nøye merke til hvilken alvorlig og skrekkelig forvrengning og forfalskning av evangeliet det er når man forlanger troen som en betingelse for rettferdigjørelsen og saligheten.

Anta at en tigger kommer til deg og ber om noe,

og du svarer: «Ja, men på *én* betingelse!» – «Hva da?» – «At du tar imot gaven!» Han ville tro at det var en god spøk og leende svare: «Ja, den betingelsen skal jeg mer enn gjerne oppfylle, og jo mer du gir, desto gladere skal jeg ta imot.»

For en fryktelig forfalskning av evangeliet ville det ikke være å gjøre troen til en betingelse! Det er klart at det ikke gis noen redning for den som ikke *tror*. Dersom du forkaster frelsen og ikke vil tro, kan du ikke få noen hjelp. Men aldri skal du kunne si at det var Guds feil, at Han sant nok tilbød deg frelsen, men på en betingelse som var altfor vanskelig. Nei, han tilbød deg nåden uten noen som helst betingelse. Han rakte deg gaven og sa: «Se her, ta imot den!»

Tenk deg at en loffer kommer til meg og tigger om mat. Jeg lover å gi ham det han ber om under forutsetning av at han arbeider og graver i hagen min. Men han svarer: «Det var en fin gave! Ikke vil jeg arbeide hele dagen!» Han vil ha maten gratis uten å måtte gjøre noe selv. For han er lat. Til ham ville jeg si: «1 Bibelen står det at den som ikke vil arbeide, heller ikke skal ete (2 Tess 3,10). Pakk deg av gårde og arbeid, og renn ikke omkring på den måten!»

Utvelgelsen eller predestinasjonen

Dette eksemplet viser hvor stor forskjellen er mellom en fri gave og en som blir gitt på en viss betingelse. Hvor lett det allikevel er å ta feil på dette punkt, ser vi i den pågående striden om utvelgelsen.⁶⁾Våre motstandere tar anstøt av at vi hevder: «Hos den som er utvalgt til salighet, har Gud ikke på forhånd sett noe som skulle betinge denne utvelgelsen. Den skjer av fri nåde.» De synes det er forferdelig at det bare er

to grunner for salighet, slik som Konkordieformelen lærer, nemlig Guds barmhjertighet og Kristi fortjeneste. Hvorfor er dette så forferdelig for dem? Jo, man mener at Gud i så fall er partisk: noen utvelger han, mens han forkaster alle andre!

Men dette er deres egen feilaktige slutning. De burde vite at et menneske blir rettferdiggjort og salig bare *ved troen*, ikke *på grunn av* troen. Men de tenker som så at det må vel være *noen* forskjell på mennesker som forklarer hvorfor noen blir frelst mens andre går fortapt. Ellers ville Gud være partisk. Men de gamle teologene sa med rette: «Den som anklager Gud for å være partisk, burde selv bli straffet med riset.»

Misbruk av de lutherske fedres lære

I Tyskland går teologene mer rett på sak, mens våre amerikanske motstandere er listigere. De sistnevnte påstår at de holder fast ved våre gamle lutherske dogmatikere (her tenkes på 1500- og 1600-tallets bibel- og bekjennelsestro teologer), og bruker deres uttrykk *intuitu fidei* (mht. troen). «Guds utvelgelse har skjedd *intuitu fidei*», sier de. Slik gjemmer de seg bak de gamle dogmatikerne. Men der har de ingen hjelp å hente. For de gamle mente det ikke slik som motstanderne tror. Våre motstandere sier nemlig helt åpent: «På grunn av menneskers forskjellige *måte å forholde seg på*, bestemte Gud å utvelge visse mennesker til saligheten.» Her er det tydelig at grunnen til saligheten blir noe som mennesket gjør, hvordan man enn snur og vender på det.

Tenk om noen av de gamle, en *Johan Gerhard*⁷⁾ eller en *Aegidius Hunnius*⁸⁾, skulle stå opp fra de døde og få høre at våre motstandere påberoper seg dem i

sin lære om utvelgelsen! De ville bli aldeles forskreket, for det kan klart bevises at de forkastet og for-dømte våre motstanderes lære.

Forskjellen mellom lov og evangelium

Johan Gerhard skriver i sin *Loci Theologici* (*Locus de Evang.*, § 26): «For det tredje lærer vi at lov og evangelium skiller seg fra hverandre når det gjelder løftene. *Lovens* løfter er betingede, for de krever en fullkommen lydighet og en fullkommen oppfyllelse ... 3 Mos. 18,5: «Og dere skal holde mine lover og mine bud, for det menneske som gjør etter dem, skal leve ved dem.» *Evangeliets* løfter derimot er nådeløfter, og det betyr at de gis uten betingelse som en fri gave (*donative*). Derfor blir evangeliet kalt ordet om Guds nåde, og Rom 4,16 forsikrer: «Derfor fikk han (Abraham) løftet ved troen, for at det skulle være av nåde.»

Her ser vi tydelig hvorfor vår ovennevnte tese hører hjemme under rubrikken «lov og evangelium»⁹). Den som påstår at evangeliet krever troen som en betingelse, gjør dermed også evangeliets løfter betinget. Men dermed opphever man den bibelske forskjell mellom lov og evangelium. For, som vi så hos Gerhard, er det *lovens* løfter som er betingede, mens *evangeliets* løfter er betingelsesløse. Loven lover ikke noe godt hvis man ikke fullkomment holder det den krever. Men evangeliet lover alt betingelsesløst - som en fri gave. Kort sagt: *nådeløftene krever ingenting av mennesket*. Når Gud sier: «Tro!», er det ikke noe krav. Det er heller en oppfordring og innbydelse som bare innebærer: «Ta imot! Jeg vil gjerne gi deg dette, men krever selv ingenting til gjengjeld. Ta bare imot, det er ditt!»

Når Gud gir meg noe, skal jeg få ta imot uten

å måtte oppfylle noe krav. Men tar jeg ikke imot gaven, har jeg den heller ikke. Gud ga meg virkelig gaven uten betingelse, men ved at jeg ikke tok imot, mistet jeg den.

Troen er ikke en gjerning

Gerhard: «Troen står ikke i en slags motsetning til Guds nåde, som heller ikke det at tiggeren mottar gaven står i motsetning til giverens godhet og gavmildhet.» Skulle vel en tigger si: «Hva nå! Må jeg *ta imot* gaven også?» Bare en vanvittig ville tale slik. Av meg skulle han da få til svar: «Nei, du skal aldeles ikke ta imot, men se å komme deg vekk herfra!»

Gerhard fortsetter: «Det lille ordet 'om' kan betegne to forskjellige ting. Enten betegner den en *årsak* (og kalles da *etiologisk*) eller også en *følge* (*sylogistisk*). Når loven forkynnes og det heter: 'Om du gjør dette, skal du leve', så er ordet 'om' etiologisk, for det betegner årsaken. Lydigheten er årsak til at de som holder loven, får det evige liv. Men i de evangeliske løftene¹⁰⁾ er ordet 'om' sylogistisk. Det betegner bare følgen av noe, nærmere bestemt den måten (*modus*) som løftene tas imot på (*applicationis*) Men denne tilegnelsen kan bare skje gjennom *troen*»

Kaller man nå troen en prestasjon (tysk *Leistung*), har man dermed satt opp en betingelse. For er den en prestasjon, er den dermed en gjerning, og der til en gjerning som er en betingelse for saligheten. Det er denne skrekkelige villfarelse som forgifter hele Luthardts teologi, og som vi har vist tidligere.

Troen er ikke en lydighetshandling

*Adam Osiander*¹¹⁾ skriver i sitt *Collegium Theologicum*

(tom. V, 140): «Troen rettferdiggjør ikke hvis den oppfattes som en lydighetshandling, for da hører den hjemme under loven. Forstår man troen slik, blir den en gjerning og noe lovisk. Den rettferdiggjørende tro er tvert imot noe mottagende. Den forholder seg til rettferdiggjørelsen som et passivt verktøy.»

Her ser vi igjen at vår tese hører hjemme under emnet «lov og evangelium». Hvis troen var en lydighetshandling, var den også en lovgjerning, og i så fall tok apostelen Paulus helt feil da han sa at mennesket blir rettferdiggjort ved troen, uten lovgjerninger (Rom 3,28). Men det var ikke Paulus som tok feil, men de moderne teologer. Troen er bare et passivt verktøy. Den er som en tiggers hånd som man legger en sølvmynt i. Hånden er et passivt instrument (*instrumentum passivum*). Tiggeren får sølvmynten så sant han ikke trekker hånden tilbake. Han behøver ikke gjøre noe. Det er giveren alene som gjør det som skal gjøres. Tiggeren blir ikke hjulpet ved at han strekker ut hånden, for kommer han til en gjerrigknark, kan han bare stå der med hånden utrakt aldri så lenge, han får allikevel ingenting, uten kanskje den ting at gjerrigknarken setter sine hunder på ham. Nei, det hele beror på giveren.

Ved troen eller på grunn av troen?

La oss ennå en gang sitere Gerhard (Loc. de justific. § 179): «Å bli rettferdiggjort *på grunn av* troen er noe helt annet enn å bli rettferdiggjort *ved* troen.¹²⁾ I det første tilfellet blir troen en fortjenstfull årsak, mens den i det siste blir et verktøy eller instrument med hvilket man tilegner seg og blir delaktig i det som en annen gir eller tilbyr gratis. Rettferdiggjørelsen skjer

ikke på grunn av troen som en fortjenstfull handling, men ved den tro som griper om Kristi fortjeneste.»

Det er ikke min, men Kristi fortjeneste som gjør meg salig. I denne sammenheng skal man vokte seg for å presse liknelsen om den utstrakte hånden. I alle liknelser finnes også ulikheter (*omne simile est dissimile*), og slik også her. For den som rekker ut hånden, må jo utføre en bevegelse. Men når det gjelder troen, er det annerledes. Her gjør Gud alt. Men det skjer på den måten at loven først må forkynnes og avsløre synden, hvoretter Gud gjennom evangeliet både tilbyr og gir sin gave og bevirker at synderen tar imot den. Men for den som fortsetter å leve i synden og vil være der og håner Guds ord, kan ikke Gud få utrette dette.

Troen er ikke et menneskeverk

Johan Olearius,¹³⁾ som fullførte Carpzovs¹⁴⁾ overordentlig viktige verk *Isagoge in Libros Symbolicos* (innledning til bekjennelsesskriftene) skriver (s. 1361): «Troen er i forhold til frelsen ikke vårt verk, men hører til den orden som Gud har bestemt (sant nok kan man i en forstand si at troen er vårt verk, nemlig på den måten at det er vi selv og ikke Gud som tror. Men da uttrykket kan misforstås, bør man ikke bruke det. For selv om det er mennesket og ikke Gud som tror, er troen allikevel ikke menneskets verk eller prestasjon. Det er Gud alene som virker troen i mennesket uten at det på noen måte medvirker dertil). *Troen er ingen betingelse* (legg nøye merke til dette! Troen er ikke betingelsen, men midlet), ikke noe som beror på mennesket. Den er tvert imot en velsignet gave fra Gud, som mennesket mottar

helt passivt. Troen er det instrument som griper om saligheten, men den er absolutt ikke årsak til saligheten. Den skal ikke oppfattes som noe som utgår fra mennesket og som på noen måte er årsak til eller påvirker saligheten.»

Sant nok kalte de gamle dogmatikerne troen for en instrumental årsak (*causa instrumentalis*). Men der ser man også faren ved å inndele alt – som de gjorde – i ulike årsaker (*causa*). Da de kom fram til troen, tenkte de: «Hva slags *causa* er dette?» Og så kalte de troen for en *causa instrumentalis*. Men ta Bibelen og les den fra perm til perm og vis meg bare et eneste sted hvor det står at mennesket blir rettferdiggjort *på grunn av* troen!¹⁵⁾ Når det er spørsmål om forholdet mellom troen og rettferdiggjørelsen, står det aldri: «På grunn av troen, fordi dere nå tror, blir dere rettferdige og salige.» Nei, men i stedet brukes slike uttrykksmåter som viser at troen er et middel. Det er Bibelens klare lære. Altså: *enten* legger dere Bibelen på hyllen og velger et annet yrke, *eller* hvis dere ikke vil eller kan det på grunn av Guds kall, så gå av sted, men da skal dere også holde dere strengt til Guds ord!

Troen er ingen betingelse for rettferdiggjørelsen

Den kjente wurtembergteologen *Heerbrand*¹⁶⁾ skriver i sitt kompendium (som ble oversatt til gresk og sendt til patriarken av Konstantinopel!): «Troen er ikke en betingelse og er heller ikke nødvendig som sådan. For rettferdiggjørelsen blir verken lovet eller gitt på grunn av troens verdighet og fortjeneste. Troen forstått som en gjerning rettferdiggjør ikke.

For også den ville være ufullkommen. Men troen er selve måten (*modus*) et menneske mottar frelsen på som gis gjennom Kristus og for Hans skyld» (s. 379). Skulle noen være så ufornuftig at han fremdeles trekker den slutning at troen er en betingelse? Det er umulig. «For», fortsetter Heerbrand, «den hånd som tar imot, kan ikke kalles en betingelse, men bare midlet eller instrumentet som man bruker for å ta imot gaven.»

La oss til sist nevne hva *Calovius*¹⁷⁾ sier i sin *Biblia Illustrata* som kommentar til Rom 5,10: «Vi er ikke blitt gjenløst eller forsonet eller har fått syndsforlatelse på noe bestemt vilkår. Nei, alt dette skjedde fullkomment en gang for alle og grunner seg alene på Kristi verk og fortjeneste. Men når det gjelder selve mottagelsen og tilegnelsen av gaven, er troen nødvendig. Troen er altså ikke noe annet enn å ta imot Kristi forsoning og fyllestgjørelse eller syndsforlatelse. For når en er død for alle, er dette ifølge Guds domsslutning det samme som at alle er døde: 'En er død for alle, derfor er de alle døde' (2 Kor 5,14).»

Dette er et gyllent bibelord som lyser lik solen selv i den hellige Skrift. Fordi Kristus har lidd forsoningsdøden for alle, er det som om alle mennesker selv led denne død. Derav følger at jeg ikke skal ha den minste tvil, men kunne si med full visshet: «Jeg *er* gjenløst, jeg *er* forsonet. Saligheten *er* allerede vunnet for *meg*.»

V. Død ortodoksi?

Av Sten Johansson

Forsvinner forkynnelsen om omvendelse og helligjørelse?

Når Skriftens lære om den alminnelige rettferdiggjørelse fremstilles klart og rent, møter en ofte en rekke innvendinger, endog fra slike som vil holde seg til Bibelen og de lutherske bekjennelsesskrifter: «Risikerer man ikke at *omvendelsen* blir borte når man lærer at *hele* verden er rettferdiggjort i Kristus?» – «Leder ikke denne lære til løsaktighet og kjødelig sikkerhet?» – «Blir ikke helligjørelsen borte?» – «Blir det ikke en død ortodoksi uten åndelig liv?» La oss da huske at også apostelen Paulus under sin kamp for å bevare det rene evangelium mot alle forsøk på å blande det sammen med en gjerningslære, ble utsatt for liknende anklager. Av hans lære om den frie nåden i Kristus uten lovgjerninger dro man den feilslutning at man skulle «gjøre det onde for at det gode kan komme derav» (Rom 3,8). Man mente at han «opphevet loven ved troen» (Rom 3,31), og at han lærte at vi skulle «holde ved i synden for at nåden skal bli dess større» (Rom 6,1).

Man mente altså at Paulus forkynte evangeliet om forsoningen eller rettferdiggjørelsen i Kristus altfor fritt. Måtte man ikke gjøre visse innskrenkninger og sette betingelser for å hindre at nåden ble misbrukt til løsaktighet av uomvendte mennesker? Men Paulus svarer: *Langt derifra!* (Rom 3.31; 6.2; 6.15).

Loven oppheves ikke av troen. Tvert imot. *Loven* sier at mennesket skal leve i kjærlighet til Gud og nesten, og at den som ikke fullkomment gjør dette, er under Guds forbannelse. Men *evangeliet* forkynner det glade budskap at alle lovens krav allerede er fullkomment oppfylt av Kristus. Alt som skal gjøres, er gjort! Du kommer for sent med dine gjerninger. Gud *er* allerede nådig mot hele verden for Kristi skyld. Syndene er kastet i havets dyp og fullkomment tilgitt. Gud tilregner ikke menneskene deres synd lenger, men betrakter dem som fullkomment hellige og rettferdige i Kristus.

Sammenblanding av lov og evangelium

Faren er her at man blander sammen lov og evangelium. Loven skal prekes i all sin strenghet uten å vise skånsomhet, slik at menneskene blir knust og ser sin fortapte og håpløse situasjon. Men når så evangeliet forkynnes, må det være det rene, betingelsesløse evangelium, uten noe krav om fromhet, omvendelse, helliggjørelse eller «levende» tro. For den som er knust av loven, vil finne at alle krav – av hva slag de enn måtte være – er uoverstigelige hindringer for saligheten. Og slik er det også, for mennesket kan ikke prestere noe for Gud, ikke engang det minste bønnesukk. I denne situasjon kan bare budskapet om at Kristi forsoning gjelder hele den syndige, ugudelige verden uten unntak og uten vilkår hjelpe. Når synderen tror at Kristi forsoning virkelig gjelder *alle* mennesker og derfor også *ham selv personlig*, får han den rette visshet om sine synders forlatelse. Da gjenfødes han og blir omvendt, og da følger av seg selv gode gjerninger, bønn, helliggjørelse, Åndens frukt og

fornøyelse. Et slikt menneske har sin lyst i Guds lov (Salme 1). Altså blir loven gjort gjeldende ved troen.

Begrensning av det frie evangelium

Men noen mennesker misbruker dette frie evangelium til løsaktighet. Det gis mange sørgelige eksempler på dette. Man vil ikke lenger vite av loven, men mener at man kan leve som man vil, da jo Gud allikevel tilgir. I denne situasjon har da noen tenkt at det er best å være litt forsiktig og ikke forkynne den alminnelige rettferdiggjørelse rett ut. Dette har man da gjort på forskjellig vis. Noen sier at rettferdiggjørelsen bare gjelder dem som angrer sin synd rett, andre hevder at den bare gjelder dem som har en levende tro som bærer frukt i helliggjørelse. Atter andre skiller mellom forsoning og rettferdiggjørelse, slik at alle mennesker sies å være *forsonet* ved Kristi død, men først blir *rettferdiggjort* når de kommer til troen.

Men på denne måten innskrenker man nødvendigvis også selve forsoningen, som jo ikke er noe annet enn dette at alt er fullbyrdet. Det er ikke slik at forsoningen skjedde 99% og at det som da gjenstår er troens 1%. Forsoningen skjedde 100%, og troen legger ingenting til dette fullbyrdede faktum. Den tar bare imot og fortrøster seg på det som allerede er gyldig for Gud.

«Verden i Jesus rettferdig er vorden»

I de kretser der man på denne måten innskrenker den alminnelige rettferdiggjørelse og dermed også den alminnelige forsoning, har man reagert på den gamle sangen: «Verden i Jesus rettferdig er blitt». Man har

i stedet villet endre det til: «Verden i Jesus *forsonet* er blitt». Dette siste er i og for seg sant. Men hvis man med verdens forsoning her forstår noe annet og mindre enn verdens rettferdiggjørelse (noe man åpenbart gjør), kommer endringen til å innebære en fornektelse. De som vil fastholde Bibelens lære, bør derfor nekte å gå med på en slik forandring. I og for seg hører det til de såkalte *adiafora* (slikt som verken er påbudt eller forbudt av Guds ord) om man i en sang bruker uttrykket «verden er forsonet» eller «verden er rettferdiggjort», for begge uttalelser er riktige. Men hvis motstanderne vil tvinge en til å velge uttrykket «verden er forsonet» fordi de forneker den alminnelige rettferdiggjørelse, da er det blitt et bekjennesspørsmål. Våre bekjennesskrifter sier uttrykkelig at man i en slik situasjon ikke skal gi etter for motstanderne (Konkordieformelen, art. X: Om kirkelig bruk, som man kaller *adiafora*).

Rettferdiggjort, men bare «i Kristus»

En annen måte å begrense evangeliet på, er å si at hele verden sant og visst er rettferdiggjort, men at dette bare gjelder «i Kristus». Man leser da 2 Kor 5,19 slik: «Gud forsonte verden med seg selv i Kristus». Men dette er språklig galt. I grunnteksten står det ordrett slik: «Gud var i Kristus forsonende verden med seg». Det naturlige er da å oppfatte «Gud var i Kristus» som et usagn om Kristi person. Og hva denne person gjør, blir så uttrykt med ordene «forsonende verden med seg». Nå skulle ordene «var forsonende» rent språklig kunne henge sammen (s.k. *perifrastisk konjugasjon*), slik at meningen blir som nevnt: «Gud var forsonende verden med seg selv i

Kristus». Men mot dette taler at ordene «var forsonende» ikke står sammen, men at ordene «i Kristus verden» står mellom dem. Den eneste naturlige følge av setningen blir derfor: «Gud var i Kristus og forsonte verden med seg selv». Nå er det helt bibelsk å si at rettferdiggjørelsen skjedde og skjer «i Kristus». Men tanken bak nevnte begrensning er at bare det menneske som er «i Kristus» har del i rettferdiggjørelsen, dvs. bare de troende er rettferdigjorte. Dette er sant hvis man tenker på den subjektive mottagelse, men en alvorlig vranglære hvis man sikter til den alminnelige rettferdiggjørelse som skjedde på korset. For i denne domsslutning er hele verden innbefattet, hele den ugudelige verden. *Hele* verden er således rettferdiggjort «i Kristus». Og dette betyr ikke at Gud stundom ser verden «i Kristus» og stundom utenfor Kristus. Nei, innfor Gud er hele verden *alltid*, hver time, rettferdiggjort i Kristus.

Osianders villfarelse

En liknende alvorlig begrensning ble gjort under reformasjonen av *Osiander*. Han lærte at rettferdiggjørelsen skjer på grunn av at Kristus med sin rettferdighet tar bolig i mennesket. Først når Kristus ved troen er i mennesket, eller m.a.o. først når mennesket er «i Kristus», kan Gud erklære ham rettferdig. Men i og med denne lære ble selve evangeliet opphevet. For hvordan skal et menneske som er knust under loven, noen gang kunne bli sikker på at han er i Kristus når han ikke får tro at rettferdiggjørelsen allerede har skjedd utenfor ham selv i og ved Kristus? Med rette ble Osiander anklaget for at han med sin lære ville gjeninnføre den romersk-katolske gjerningslære. For

katolikkene lærte jo at bare den «levende» tro rettferdiggjør, eller som de sa, bare den tro som er formet av kjærligheten (*fides caritate formata*). Motivet bak dette var sikkert at man var redd for en død tro, en død ortodoksi. Men ved å føre inn kjærligheten og helligjørelsen i troen, blir hele rettferdiggjørelsen gjort til intet. Det er ikke troen i seg selv som rettferdiggjør, men troens formål utenfor mennesket, nemlig Kristus og hans fullbyrdede forsoning eller rettferdiggjørelse. Men – og her kommer noe viktig – nettopp denne tro, som bare retter seg mot Kristus utenfor oss (*extra nos*), nettopp denne tro og ingen annen, er levende og fører med seg en innpoding i Kristus med gode gjerninger og hellighet til følge.

Botemidlet mot misbruk av evangeliet

Når man derfor møter mennesker som synder på nåden eller utnytter den til et løsaktig liv, skal man ikke slå av på evangeliet ved å blande loven inn i det, men i stedet *preke loven* kraftig. Dette er det rette botemiddel. Om det f.eks. i sjelesorgen kommer et menneske som viser tegn på kjødelig sikkerhet og sviktende syndserkjennelse, er det en rett forkynners oppgave å advare ham alvorlig mot faren for å falle fra troen. For den saliggjørende tro kan ikke stå sammen med forsettlig eller uoppgjort synd. En som forsvarer sin synd og sier at det ikke er så farlig, skal derfor ikke få høre evangeliets og forlatelsens trøst, men lovens skremser og advarsler. Her svikter det nok dessverre mye i sjelesorgen, da man er altfor redd for å gjøre Guds lov kraftig gjeldende. Faren for *antinomisme* (at man ikke vil vite av loven) er da stor.

Det rene evangelium

På den annen side skal en virkelig engstelig synder få høre et rent og betingelsesløst evangelium. Når f.eks. et menneske ligger for døden og er forskrekket for Guds dom, går det ikke an å si: «Hvis du bare tror, er alt i orden. Om du bare bekjenner din synd, er Gud nådig.» Nei, et slikt menneske ville da svare at hans problem jo er at han ikke vet hvordan han skal få forlatelse for sine synder fordi de er så store. Og blant hans synder er også den at han ikke *kan* tro rett, at han ikke *kan* bekjenne. Feilen er at et slikt menneske er fanget av den loviske tanke at troen og bekjennelsen er noe som han selv må prestere, og han vet så altfor vel at det ikke går, ja, at selv hans beste forsøk på å tro og oppriktig bekjenne, likevel er synd for Gud. Det er da han må få høre *evangeliet*: «Alt *er* vel, Gud *er* nådig, alle dine skrekkelige synder *er* tilgitt for Kristi skyld.» Og så beviser sjelsørgeren ut fra Skriften, fra Guds eget ord, som ikke kan lyge, at dette er sant. Slik er det bare gjennom Guds eget evangelium at et menneske blir omvendt, nemlig når han hører og tror det evangeliet forsikrer. «Troen kommer av det hørte» (Rom 10,17, ordrett oversettelse. Grunnteksten har her ordet *akoä*, som betyr «det hørte», «budskapet», prekenen»), La oss ta med et par sitater om denne fullbyrdede, objektive forsoning eller rettferdiggjørelse:

»Å holde fast ved læren om den *objektive* forsoning er av avgjørende betydning for *hele* den kristne lære. Det man forsømmer her, kan ikke siden gjøres godt igjen. Om man holder fast ved at Gud er *fullkomment forsonet* gjennom Kristi verk og lydighet i lidelsen, blir det ikke lenger noen plass for den vranglære

som opptrer i så mange skikkelser, at mennesket selv helt eller delvis må medvirke til sin forsoning med Gud. Selve grunnlaget for all rasjonalistisk, romersk og nyteologisk gjerningslære er rykket bort. Den objektive forsoning med Gud som Kristus vant for oss alle, *tvinger* fram den rette forståelse av evangeliet og av troen. Evangeliet kan nå ikke være noe annet enn forkynnelsen og overrekkelsen av den syndsforlatelse som Kristus har vunnet for oss, og den saliggjørende tro *kan* ikke være noe annet enn den blotte *mottakelse* av denne syndsforlatelse» (Pieper).

Den hellige Skrift sier ved Paulus (2 Kor 5,15): «Vi har oppgjort dette med oss selv at en er død for alle, derfor er de alle døde.»

Gjennom Kristi lidelse og død er alle menneskers synd blitt så fullkomment sonet at det er som om alle tusen millioner mennesker selv har lidd den evige helvetesstraff. Resultatet er nå: Gud er fullkomment forsonet med alle og dermed med hvert enkelt menneske. Ingen behøver nå å gjøre noe eller lide noe for å forsones Gud og oppnå rettferdighet og salighet. For det forsikrer Skriften uttrykkelig. I 2 Kor 5,19 leser vi: «Fordi Gud i Kristus forlikte verden med seg selv», dvs. *da*, for mer enn 1900 år siden, da Kristus oppfylte loven i menneskenes sted og led straffen for våre overtredelser av loven, *da* forsonte Gud verdens barn med seg selv. Vi må her stille de klare og enkle ord fram for våre øyne og la dem få virke på oss. Vi vet jo hva det betyr å være forsonet med noen. Vi sier at en er forsonet med en annen når han har latt all bitterhet fare som han tidligere av en eller annen grunn har følt for denne. Slik har også Gud latt sin vrede over våre synder fare for Kristi fortjenestes skyld.

Dette blir uttrykt i ordene: «Gud forlikte verden med seg selv.» *I Kristus er Guds stilling til menneskene blitt slik at det er som om de aldri hadde gjort opprør mot ham med sin synd, som om det aldri var oppstått noen kløft mellom Gud og dem.* Her læres klart den såkalte *objektive rettferdiggjørelse*. For dersom Gud virkelig er *forsonet* med menneskene ved Kristus, dersom han ikke lenger har noe imot dem, *da har han i sitt hjerte frikjent dem fra deres synd* og betrakter dem som rettferdige for Kristi skyld... Så er der da ifølge Skriften en Guds forsoning med menneskene, eller en Guds rettferdiggjørelse *før troen*. Også omstendighetene ved Jesu død viser dette: Kristi rop «det er fullbrakt», mørket fram til den 9. time da Kristus døde (ved den 9. time brøt solen igjen fram som et bilde på nådesolen som atter gikk opp for oss ved Hans død), og forhenget i templet som revnet (på denne måten forklarte Gud at hver eneste synder nå har fri adgang til ham)» (Meyer).

Ikke en strid om ord

Når nå innvendinger er blitt reist mot læren om hele verdens rettferdiggjørelse, har vi ikke kunnet tie, for her gjelder det ikke noe uvesentlig, men selve grunnlaget for vår kristne tro. Det er ikke bare et spørsmål om en strid om ord, men om forståelse av selve evangeliet. Sant nok er det mange fromme kristne som ikke riktig forstår hva saken gjelder, men som allikevel holder fast ved Jesu ord og løfter i troens enfold. Men det finnes også dem som går imot Skriftens klare ord og åpent forneker at f.eks. «alle mennesker» i Rom 5,18 virkelig gjelder *alle*. De mener at dette ikke *kan* være tilfelle. Men her gjelder det bare

å holde fast på det som *står skrevet*. Et ord av Gud er sikrere og mer sant enn alle menneskers tanker og meninger. Når derfor Skriften lærer: «Likesom ens fall ble til fordømmelse for alle mennesker, således ble også ens rettferdige gjerning til livsens rettferdiggjørelse for alle mennesker», så tror vi dette fordi Gud har sagt det, og vi er også av Ordet og for menneskers salighets skyld tvunget til «å tale til rette dem som sier imot» (Tit 1,9).

Hva det betyr å bekjenne

Da Osiander framtrådte med sin vranglære, som nettopp innebar en fornektelse av den objektive rettferdiggjørelsen, mente mange at den strid som oppstod på grunn av dette, bare var en strid om ord. Men de trofaste lutherske lærefedre forstod bedre og opptrådte med kraft mot Osiander. Var det da deres feil at det oppstod splittelse og uro? Nei, tvert om. Hadde de tidd, ville den falske lære tatt aldeles overhånd under skinn av ytre enighet og ro. Skylden for splittelsen lå utelukkende hos de falske lærerne som tok avstand fra Guds ords undervisning og dermed også fra alle dem som ville holde seg til Ordet i alt. En rett kristen enighet greide man derimot å skape ved at man i Konkordieformelen (som inngår i de lutherske bekjennelsesskrifter) grundig fremstilte den rette bibelske lære, samtidig som man kraftig avviste Osianders villfarelser.

Der heter det bl.a.:

«Derfor tror, lærer og bekjenner vi at vår rettferdighet for Gud består i at Gud av bare nåde uten noen vår fortjeneste eller verdighet forlater

oss våre synder og skjenker og tilregner oss Kristi lydighets fortjeneste, for hvis skyld vi av Gud opptas i nåden og regnes for rettferdige. Vi tror, lærer og bekjenner at troen alene er det middel og verktøy som vi kan gripe Kristus med og i Ham den «rettferdighet som gjelder for Gud», da det er for Hans skyld «troen regnes til rettferdighet», Rom 4.

Vi tror, lærer og bekjenner at ordet «rettferdiggjøre» iflg. Bibelen betyr «avløse», dvs. «frikjenne fra synd». Ordsp 17: «Den som frikjenner en ugudelig, og den som domfeller en rettferdig, de er begge to en vederstyggelighet for Herren.»

...

Vi forkaster og fordømmer som vranglære:

At troen skulle saliggjøre fordi fornyelsen, som består i kjærlighet til Gud og nesten, ved troen tar sin begynnelse i oss.

At troen visselig skulle ha forrang i rettferdigjørelsen, men at fornyelsen og kjærligheten allikevel hører til vår rettferdighet for Gud på en slik måte at de riktignok ikke utgjør den fornemste årsak til vår rettferdighet, men at vår rettferdighet for Gud likevel bare er halv og ufullkommen uten denne kjærlighet og fornyelse.

At vi skulle få del i løftet om nåde gjennom troen i vårt hjerte og munnens bekjennelse og andre dyder.

Denne artikkel om troens rettferdighet er (som det heter i Apologien) «den fornemste i hele den

kristne lære», «uten den kunne ikke de engstelige samvittigheter vinne varig og holdbar trøst og heller ikke lære Kristi nådes rikdom rett å kjenne». Slik skriver også doktor Luther: «Hvis denne artikkel får bli uforvansket, får også Kristi kirke være ren og enig uten alt sektvesen. Men der den ikke får være uforvansket, er det umulig å avverge villfarelser og sektvesen». Og særlig om denne artikkel sier Paulus at «en liten surdeig gjennomsyrer hele deigen». Derfor fremholder han i denne artikkel med slik nidkjærhet og slikt alvor uttrykk som aldeles utelukker menneskers gjerninger (*particulas exclusivas*), nemlig uttrykk som «uten lov», «uten gjerninger», «av nåde», for dermed å vise hvor aldeles nødvendig det er ikke bare å fremstille den rene lære, men også å skille ut, avvise og forkaste alt som strir mot sannheten.»

Det er således ikke spørsmål om noen «død ortodoksi» når man standhaftig holder fast ved denne bekjennelse, men om en høyst nødvendig kamp for å bevare den bibelske lære, som alene kan gjøre levende.

Vår bekjennelse

Til slutt vil vi som en kort og klar bekjennelse fremholde hva den bekjennelsestro lutherske kirke lærer om rettferdiggjørelsen, gode gjerninger og nådemidlene. Dette er ikke noe annet enn Skriftens lære, og derfor også vår bekjennelse:

Om rettferdiggjørelsen

1. Hva den hellige Skrift lærer om Guds kjærlighet til den syndige verden, om frelsen som har skjedd ved Kristus, og om det å tro på Kristus som den eneste måten å oppnå salighet på, sammenfatter den i læren om *rettferdiggjørelsen*.

Skriften lærer nemlig at Gud allerede har erklært hele verden rettferdig i Kristus, Rom 5,19; 2 Kor 5,18-21; Rom 4,25, og at han derfor ikke på grunn av menneskets egne gjerninger, men *uten* lovgjerninger og bare av nåde for Kristi skyld *rettferdiggjør* – regner for rettferdig – alle dem som tror på Kristus, det er: tror, tar til seg og stoler på at syndsforlatelsen gis dem for Hans skyld.

Slik vitner Den Hellige Ånd ved Paulus: «For det er ingen forskjell. Alle har syndet og fattes Guds ære, og de blir rettferdiggjort uforskyldt av hans nåde ved forløsningen i Kristus Jesus» (Rom 3,23-24), og videre: «For vi holder for at mennesket blir rettferdiggjort ved troen, uten lovgjerninger» (Rom 3,28).

2. Bare ved en slik lære får Kristus den *ære* at han ved sitt hellige liv og sin uskyldige lidelse og død er vår Frelser, og bare ved denne lære har arme syndere en bestandig *trøst*, nemlig den at Gud sant og visst er dem nådig.

Alle lærdommer som blander menneskets egne gjerninger og egen verdighet sammen med rettferdiggjørelsen for Gud, forkaster vi som *frafall fra den kristne religion*. For den kristne religion er troen på at vi eier syndenes forlatelse og salighet ved troen på Kristus (Apg 10,43).

3. Som *frafall fra den kristne religion* forkaster

vi både *unitarenes* lære om at Gud stiller nåde i utsikt bare for de mennesker som legger vinn på gode gjerninger, og den grove gjerningslæren hos *papistene*, som uttrykkelig krever menneskets egne gjerninger for å bli rettferdiggjort. Vi betrakter også som frafall *synergistenes* lære, de som ganske visst i likhet med den kristne kirke taler om at mennesket rettferdiggjøres «ved troen» eller «ved troen alene», men som blander menneskeverk inn i artikkelen om rettferdiggjørelsen derved at de tilskriver mennesket en medvirken til troens oppkomst og på den måten kommer inn på papistisk område.

Om gode gjerninger

1. For Gud er bare de gjerninger gode som gir Ham ære og tjener mennesker etter den guddommelige lovs rettesnor. Men slike gjerninger gjør ingen uten først å ha grepet troen på at Gud har tilgitt alle hans synder og gir evig salighet for Kristi skyld (Joh 15,4-5).

Vi forkaster som stor dårskap den påstand som lyder så ofte i dag, at gjerningene bør stilles i forgrunnen og at «troen på dogmer» – man mener evangeliet om den for verdens synders skyld korsfestede Kristus – må tre i bakgrunnen.

Fordi gode gjerninger aldri går forut for troen, men alltid er en *følge* av troen på evangeliet, er det bare en eneste mulighet for oss kristne til å oppnå rikdom på gode gjerninger – og dette er jo Guds vilje med oss (Tit 2,14) – nemlig den stadige påminnelse om Guds nåde som vi har motatt i Kristus (Rom 12,1; 2 Kor 8,9).

Vi forkaster derfor som ukristelig dårskap ethvert forsøk på å virke gode gjerninger ved lovens tvang eller ved kjødelige beveggrunner.

Om nådemidlene

1. Skjønt Gud er nærværende og virksom i hele sitt skaperverk, og hele jorden derfor full av Hans legemlige gaver og velgjerninger (Kol 1,17; Apg 17,28; 14,17), fastholder vi likevel på grunn av Skriften at Gud tilbyr og meddeler menneskene de *åndelige* gaver – d.e. syndenes forlatelse og alle de gaver som følger av den – bare gjennom de nådemidler Han selv har forordnet. Disse nådemidler er evangeliets ord i alle former av vitnesbyrd og den hellige dåps og nattverdens sakramenter.

Evangeliets ord tilsier oss Guds nåde, virker troen og dermed gjenfødselen og gir Den Hellige Ånd (Apg 20,24; Rom 10,17; Pet 1,23; Gal 3,2).

Også *dåpen* virker syndenes forlatelse og er dermed et bad til gjenfødselse og Den Hellige Ånds fornyelse (Apg 2,38; 22,16; Tit 3,5).

Likeså er *nattverdens* siktemål – når Kristi legeme og blod blir rakt fram – intet annet enn tilsagn om og en forsegling av syndenes forlatelse, noe disse ord vitner om: «som gis for dere» og «som utgytes for dere» (Luk 22,19-20; Matt 26, 28), og «denne kalk er den nye pakt i mitt blod» (1 Kor 11,25; Jer 31,31-34).

2. Fordi Gud har lovet å dele ut den nåde og salighet som Kristus vant for oss bare ved de ytre midler Han selv har forordnet, skal den kristne kirke ikke forbli hjemme med disse betrodde nådemid-

ler, men gå ut i hele verden med evangeliet og sakramentene (Matt 28,19-20; Mark 16,15-16.

Av samme grunn skal hjemmemenigheten heller ikke glemme at det ikke finnes noen annen måte å vinne sjeler for Gud på og beholde dem i kirken, enn ved trofast å bruke de nådemidler som er innstiftet av Gud. Alle midler som ikke er forordnet av Ordet og som heller ikke tjener det, forkaster vi som «nye foranstaltningen», ikke-kirkelig virksomhet som ikke bygger kirken, men skader den.

3. Vi forkaster også som farlig vranglære den påstand at Gud meddeler ånd og nåde ved *umiddelbare* nådevirkninger, ikke ved de av ham forordnede ytre midler. Det var denne falske lære som splittet reformasjonens kirke i forskjellige samfunn. Gjennom en slik vranglære blir syndsforlatelsen eller rettferdigjørelsen grunnet på en falsk «inngytt nåde», altså på menneskets beskaffenhet, og dermed vender man tilbake til den romerske gjeringslæren.

Noter

- 1) Dette foredrag ble holdt 24. april 1885 og inngikk som nr. 25 i en serie på 39 aftenforelesninger for teologistudenter og vordende prester, der man behandlet 25 teser om lov og evangelium. Foredragene ble senere samlet i en bok «Gesetz und Evangelium» (Lov og evangelium) (St. Louis 1897), som med rette er blitt klassisk.
- 2) Athanasius av Alexandria, ca. 296–373, kalt «ortodoksiens far». På grunn av at han standhaftig holdt fast ved den bibelske lære om Kristus som sann Gud og sant menneske, ble han utsatt for stadige forfølgelser. Ikke mindre enn fem ganger måtte han forlate sin bispestol, og han tilbrakte nesten 20 år i landflyktighet.
- 3) Johan von. Staupitz, d. 1524, generalvikarie for den tyske augustinerorden. Han hadde en ledende rolle ved opprettelsen av Wittenberg universitet og fremmet først av alt bibelstudiet. Han trøstet Luther i klosteret ved 11 fremholde Guds syndsforlatende nåde og forløsningen i Kristi blod. Ar 1512 fikk Luther som nyutnevnt doktor i den hellige Skrift overta Staupitz' professorat, «lectura in biblia» (forelesning i Skriften).
- 4) Rasjonalismen, teologisk retning i slutten av 1700-tallet og i begynnelsen av 1800-tallet, som satte menneskets fornuft over Guds åpenbarelse.
- 5) Chr. Ernst Luthardt, 1823–1902. tilhørte de såkalte «positive» teologene som avviste den grove fornektelsen av Bibelens grunnsannheter. men allikevel selv avvek fra Bibelens lære på mange områder. Luthardt var professor i systematisk teologi og Det nye testamentets eksegetikk i Leipzig, og var også redaktør for den kjente «Allgemeine Ev.-Luth. Kirchenzeitung».
- 6) Ved slutten av 1800-tallet pågikk det i Nord-Amerika en heftig lærestrid om utvelgelsen (vekselvis bruktes også de forskjellige bibelske uttrykk «nådevalg» eller «predestinasjon») Som forsvarer for Missouri-synoden og den såkalte synodalkonferansen (en sammenlutning av gammel-lutherske, bibeltro kirker) hevdet Walther den bibelske og lutherske lære at Gud fra evighet har utvalgt dem som ved troen på Kristus blir evig salige. Denne utvelgelsen er virkelig et nådevalg, en akt av Guds frie nåde uten noen betingelser. Derimot lærer ikke Skriften noen utvelgelse eller predestinasjon til

fortapelse, som kalvinistene hevder. Når et menneske blir frelst, er det fullt og helt Guds fortjeneste, men når noen går for tapt, er det helt og holdent hans egen feil. Den hellige Skrift gir ingen løsning på det for vår fornuft så uløselige problem om hvordan på den ene side Guds nåde gjelder alle mennesker uten unntak, mens utvelgelsen og frelsen på den annen side skjer av nåde alene. I kampen mot bl.a. ikke-bekjennelsestro kirker i USA holdt Walther trofast fast ved Bibelens og bekjennelsesskriftenes lære som bla. hevdes i Luthers bok «Om den trellbundne vilje» og av bekjennelsesskriftene i Konkordieformelens art. 9.

- 7) Johan Gerhard, 1582–1637, en av de aller største lærere innen den lutherske ortodoksien. Han begynte å studere teologi gjennom påvirkning fra Johan Arndt, og hadde sitt største virkefelt i Jena. Tross sin svake helse utviklet han en voldsom aktivitet og litterær produksjon. Han ble vist stor tillit som rådgiver både i teologiske, kirkelige og t.o.m. politiske spørsmål, og han var meget avholdt av studentene som kom i store flokker til Jena for hans skyld. Hans mest betydningsfulle verk er *Loci Theologici* i ni bind.
- 8) Aegidius Hunnius, 1550–1603, professor i Marburg og Wittenberg. En meget betydningsfull representant for den lutherske ortodoksien. Han holdt energisk fast på den lutherske lære om at Kristus også etter sin menneskelige natur er allesteds nærværende, og forsvarte i en lang rekke skrifter den kristne tro, bl.a. mot Calvins falske lære om nattverden og Kristi person.
- 9) Se fotnote 1
- 10) Her tenkes på slike bibelsteder som for eksempel Rom 10,9, Apg 2,38, Apg 16,31 og 1 Joh 1,9. Disse uttrykker ikke en betingelse fra menneskets side, slik at f.eks. Apg 16,31 skulle bety: For at du skal bli frelst, må du oppfylle et vilkår, som er troen på Jesus Kristus. Nei, det er en lovisk oppfatning av bibelstedet, mens den rette evangeliske oppfatning er: du behøver ikke gjøre noe for å bli frelst (noe fangevokteren trodde, *v.* 30), men du blir i stedet frelst ved å tro på Kristus, dvs. Han har gjort alt for deg. Intet mangler. Forskjellen mellom loviske og evangeliske betingelses-setninger fremgår av følgende eksempel: Setningen «hvis du arbeider, får du lønn» angir en virkelig årsak eller betingelse og kan derfor sies å være lovisk, mens setningen: «Hvis du spiser, blir du

mett», bare angir måten noe kommer i stand på. Det er maten som er årsaken til at man blir mett, mens det at man spiser, bare er midlet hvordan dette skjer. På samme måte fungerer de evangeliske setninger, f.eks.: «Dersom du med din munn bekjenner at Jesus er Herre og i ditt hjerte tror at Gud oppvakte ham fra de døde, da skal du bli frelst» (Rom 10,9) Frelsen skjer ikke på grunn av troen, men på grunn av at Jesus er Herre og at Gud har oppreist ham fra de døde. Troen er bare midlet hvordan mennesket tar imot den allerede fullbrakte forsoning.

- 11) Adam Osiander, 1622–1697, av samtiden betraktet som en av den lutherske kirkes fremste teologer, ja, som «dens øye». Han var bl.a. professor i gresk, kansler ved universitetet i Tübingen, og fremfor alt kjent som gammeltestamentlig ekseget.
- 12) I Fil. 3,9 brukes riktignok uttrykket «på grunn av troen» (ἐπί τῆ πίστει), men her fremgår det klart at dette uttrykk står synonymt med uttrykket «ved tro» (διὰ πίστεως) Rettferdiggjørelsen skjer ikke ved noen lovgjerning (με ἐχόν ἐμὲν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου), men ved tro på Kristi rettferdighet som i og med hans død på korset tilregnes hele verden, Rom 4,25, Rom 5,18-19,2. Kor 5,18-19.
- 13) Johan Olearius, 1611–1684, kjent luthersk teolog og salmedikter. Skrev bl.a. kommentarer til hele Bibelen.
- 14) Johan Benedikt Carpzov, 1607–1657, teologisk doktor og professor i Leipzig. I den nevnte berømte «Isagoge» behandler han bekjennelsesskriftene fram til Apologien setning for setning fra historisk og dogmatisk synspunkt, og anfører også motstandernes innvendinger.
- 15) Dette kan synes å bli motsagt av Fil 3,9 (se fotnote 12). Men på dette sted blir det heller ikke lært at mennesket rettferdiggjøres på grunn av troen. Her sies at rettferdiggjørelsen skjer ved tro på Kristus og hans gjerning i motsetning til vår egen rettferdighet som kommer av loven. Det er ikke troen i seg selv, men dens formål, Kristus, som er grunnen for rettferdiggjørelsen.
- 16) Jakob Heerbrand, 1521–1600, studerte 1538-43 hos Luther og Melancthon, og betegner selv dette som den største lykke i sitt liv. Han var Andrae's medhjelper til reformasjonens innførelse i Baden. Besøkte som luthersk observatør det romersk-katolske kirkemøte i Trient (hvor den lutherske lære ble fordømt), og i

mange skrifter bekjempet han pavedømmets lære. Hans betydeligste verk er det ovennevnte *Compendium theologiae*, 1573–1578.

- 17) Abraham Calovius. 1612–1686, den aller mest kraftfulle forkjemper for den bekjennelsestro lutherdommen på 1600-tallet. Var pastor primarius, generalsuperintendent og professor i Wittenberg. Har skrevet et stort antall bøker, de mest kjente er «*Biblia Illustrata*», som er en kommentar i 4 bind til hele Bibelen, og «*Systema Locorum Theologicorum*», en særdeles grundig dogmatikk i 12 bind. Han bekjempet fremfor alt den romerske katolisisme, kalvinismen og synkretismen (= ubibelsk forsøk på å skape ytre kirkelig enhet på tross av at man ikke er ett i lære og bekjennelse).